

Ms. 135.

In prelectionibus Clar. D. Samu-
elis Rötels Professoris P. O.
in Collegio Ez Recto Mas-
sachusetts Anno 1797.

Simoni Integrum
Studium

h

J. G.

1

Ms. 9. P. 18. 14

ynopsis
Logica Universalis Ap
plicata

Introductio ubi

1. Notio
2. Natura
3. Fons
4. Relatio ad alias Scientias
5. Partes

Cap. I De Conditionibus et Li
mitationibus Intellectus

I. De Sensibus, Imaginatione
et Memoria — — — — — 8

a) Limitatio Sensuum Externorum — 11

b) Limitatio Sensus Interni — 12

c) Limitatio Imaginationis — — — 14

d) Limitatio Memoriae — — — 15

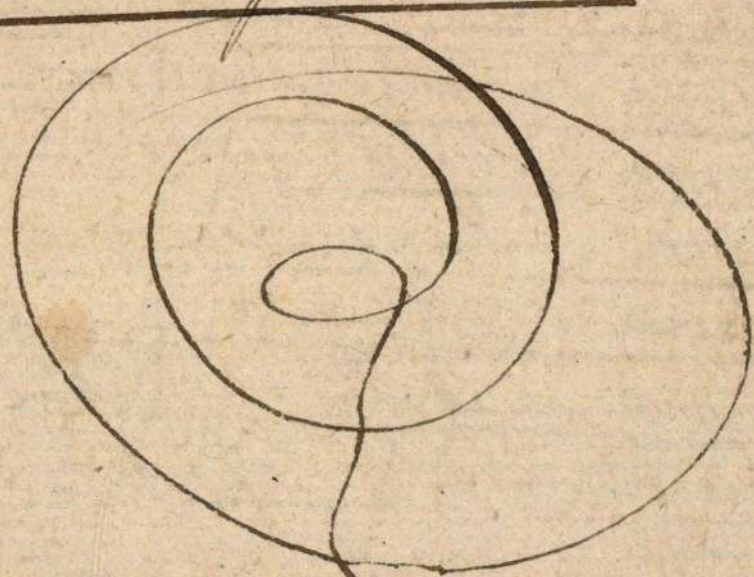
2. De

2.)	<u>De Limitatione Attentionis</u>	
	<u>et Intellectus</u>	16
3.)	<u>De Signis et in specie</u>	
	<u>De sermone</u>	21
4.)	<u>De Conditionibus et limita-</u>	
	<u>tionibus externis Intellectus</u>	27
	<u>Causa externa Intellectum li-</u>	
	<u>mitantes sunt</u>	
1.)	<u>Corpus Nostrum</u>	
2.)	<u>Aetas</u>	
3.)	<u>Temperamentum</u>	
4.)	<u>Clima</u>	
5.)	<u>Educatio et Institutio</u>	
6.)	<u>Conditio nro, religio forma regiminis</u>	
	<u>Cap. II De Apparentia et</u>	
	<u>Fontibus Errorum: hic</u>	
	<u>Apparentia</u>	
	a) transcendentalis M.	
	b) aesthetica	
	c) logica	31
1.)	<u>Apparentia Sensuum Externorum</u>	38
	<u>De Appa</u>	

M. omnes apparentiae sunt tantum logicae si vero ipsam materiam spectes e quibus oriuntur, ita non solum haec tria, sed infinita emergunt apparentiarum genera.

2.)	<u>Apparentia Sensus Interni</u>	39
3.)	<u>Apparentia Imaginatio</u>	40
4.)	<u>Apparentia Memoria</u>	41
5.)	<u>Apparentia Affectuum et Sensuum</u>	42
6.)	<u>Apparentia facultatis appetendi</u>	43
7.)	<u>Apparentia e' Signis Captum seu</u>	
	<u>vocabulis</u>	44
8.)	<u>Apparentia Intellectus</u>	45
	<u>Præjudicia</u>	
	a) logica	
	b) aesthetica	
	c) practica	49
	<u>Cap. III De remediis Errorum</u>	
1.)	<u>Remedia error e' Sensibus externis</u>	54
2.)	<u>Remedia error e' Sensu interno</u>	55
3.)	<u>Remedia error ex Imaginatione</u>	56
4.)	<u>Remedia error e' Memoria</u>	57
5.)	<u>Remedia error ex affectibus et e' Sensibus</u>	58
6.)	<u>Remedia error e' facultate appetendi</u>	59
7.)	<u>Remedia error e' Signis Captum</u>	60
8.)	<u>Remedia error ex Intellectu</u>	61
	<u>Cap. IV De usu medior: quibus</u>	
	<u>Cones Nostra augeri atque</u>	
	<u>ampliari possunt</u>	
	<u>De meditatione tunc</u>	62
	a)	vide

1.) Delectio et. b. Inventio	64
2.) De Experientia Immediata	73.
3.) De Experientia mediata seu Testimonio	84
4.) De Critica et Hermeneutica	94
5.) De Lectura et institutione ver- bali	104
6.) De modo Cogitationes nostras Cum aliis Communicandi et de modo Disputandi	109

Introductio

Introductio

§ 1^a

In Introductione haec debent ex-
poni.

1° Notio 2° Natura, 3° Fons,
4° Relatio ad alias Scientias 5°
Partes.

§ 2^a

Logica Applicata Universalis,
agit de recto Usu Intellectus, in-
ter Subjectiva Impedimenta Cogita-
onis humanae. Ostendit ergo Fontes
et remedia errorum, simul media
quibz Cogitationes melius augeri, et
amplificari possint; Est Universalis: quia
ad omnia Cogitationum genera, se
se extendit, ut Logica pura. Est

Est Applicata. Leges Cogitandi App
plicat, ad Cogitationem humanam, quod
Semper e limitibus Circumscriptis

§ 3^a

Logica Applicata est Scientia a
a posteriori, seu Empirica, conseq et
assertis ejus stricta utilitas, et ne
cessitas non ad hanc imo et compa
rativa. Neque ergo ejus asserta appo
sitive demonstrari possunt a priori
ut proponit Logica Universalis par

§ 4^a

Logica Applicata ppia sua ve
nit a Logica pura: et multum
illi subsidii praestat etiam Psycolo
gia Empirica, Anthropologia et Cri
tica rationis par. Haec itaque sunt
Scientia Subsidiaria, quod Logicam
Applicatam. (§ 3^a)

Logica Applicata puram sup
ponit, Pura ergo Applicata premitti
debet

Debet. His vō Psychologiam Empiri
cam premittendam esse rationes tradunt
Sequentes:

1° Antequam alia Scientia gra
cum fructu tractare possumus, nosse
debemus vires, et facultates animi
nostri, quas tradit Psychologia

2° Ea veratur circa experienti
am, conseq facilius percipi ab in
telligentibus potest, quam ea, quod est
abstracta, et ea sensibus remota.
Psychologiam vō Logicam puram et
Applicatam omnibus Disciplinis
premittendam esse patet, partim ex
eo, quod Logica pura, et applica
ta sunt praeparatoria, quod ad Scientias

§ 5^a

Logica Applicata docet, qua ratione
inter Subjectiva etiam cognitionis
huc impedimenta, ad cognitionem veri
tatis pervenire queamus conseq etia
dit fortis, e quibz errores nostri suam

Suam repetunt originem, ostendit
etiam media, quibus illi evitari pos-
sunt. Hanc ob rationem dicitur etiam
Dialectica etiam Critica et Apparentia

§ 7^a

Logica applicata ad Phisicam
formalem o pertinet vnde e pars
Phisicæ Empiricæ. Ex sequentibus. Con-
mode absolvi potest. Capitibus pp
Caput 1um agit de Conditionibus
et Limitationibus humani Intellectus

2um De Erroribus errorum.

3um De Remediis errorum

4um De Usu, mediis quibus
Cognitiones nostræ augeri, atque
ampliari possunt

Obs. Hæc sunt etiam etiam de
Catus est Methodum Vid 2^m Theib
Logid Abgemaingengeramte Logid

Caput Primum
De Conditionibus et

et Limitationibus In-
telluctus humani

Sectio 1^a

De Sensibus, Imaginatione
et Memoria

§ 1^a

Intellectus iudicat de objectis de
cundum impressiones sensuum. quibus
bet sensus speciales hñ Regulas in
representandis objectis. Hic ergo mi-
mum Notitiam dñt antequam Intellec-
tus rite de objectis. iudicare possit

§ 2^a

Facultas Cognoscendi e duplex. Sc. Infe-
rior, et Superior, seu Sensualitas, et
Intellectus, Sensualitas dispescitur in
Sensus, et Imaginationem

Sensus est Facultas hominis per
affectionem objectorum representationes
de iis obtinendis. Est duplex: Externus
et Internus. Externus est facultas per

per quam representationes immédia
tas de objectis externis obtinemus. Exter
ni sunt, sc. Auditus, visus, tactus
olfactus, gustus sine ratione sensa
tibus Kleinowetter arg. Logik § 50.
Diversas enim modificationes genus
eiusdemque sensus diversis adscribit
sensib.

Intelligitur sensus ē ea facultas per
quam diversas actiones, diversos
status, animi nostri representamus
exg. diversos sensus, affectus et re
presentationes hae dicuntur intuitus
sensus interni.

Imaginatio est ea facultas per quam
representationes ob obtinemus de obje
ctis absentibus quae sc. non agunt in
organum sensuum.

Imaginatio dispartitur, in repro
ductivam, et productivam.

Est fundamentum ē sensus, differt
a. Sensibus. Specificus per se hae repre
sentationes; imaginationes ordinariē sunt.

Sunt languidiores, et obscuriores quam
sensuum. Hae semper sunt distinctiones
ad imaginationis representationes sepe sunt
aeque vividae, et fortiores, ac sensuum. Sc.
per etiam fortiores. a. In statu somni
quoniam o. semper. b. In plurimis mor
bis. c. Cerebrum inflammatur exg. Hy
pochondria g. Si imaginatio vim rationis
supprimat, adeoque iuxta proportio in
tel. vix mens tollatur exg. Hebraei
d. Si per affectus activos imaginatio
nis exaltetur, exg. quando parox. Nos
occupat at in eo casu vividitas
imaginationis est nimis magna. Duo aut
primis vitia sunt haec. Notanda se
aliquando est perverbia quando nequi
tas intellectus et ratio non exqui
tur, aliquando est Effrona quando ē
nimis vivida, et intellectum percutit
utrumque multum dependet q. consti
tutione Cerebri, at etiam, ab educatione
et consuetudine § 10a

Regula sensuum Externorum
ut

Ut Representaciones vite, et debito mo-
do per oculos obtineri possint hec e-
requiruntur

1. Organa sensuum sint esse integra
et in statu ordinario. Si organa
sint vitiosa objecta aliter suscipi-
untur. Oculi quorundam objecta du-
plicata ostendunt s. Diplopia alii ob-
jecta remota non vident: verum tan-
tum propinqua s. Myopia alii denique
propinqua non possunt videre nisi
longius ab oculis remoucantur s. Pres-
byopia non nulli clara nec nihil
vident ex Hateralis Aliqui etiam
sensuum Corrupti possunt.

Obi. Cordes Codex Anthropologia
p. 271 275

Presbyopiam iuuant lentes con-
uexae Myopiam vero lentes Concauae
Impressiones objectorum debent
gaudere debili Intensione seu con-
stitudine, si fuerint nimis debiles
objecta obscurae representantur, si
nimis fortes sensus hebetantur ex
si lux fuerit debilis v. intensa sonus

7
Sonus debilis, v. nimis fortis Micro-
scopia Telescopia Tuba Acustica, et
Subueniunt Sensib. et Impressiones
objectorum et augent

3. Objecta sint esse constituta in de-
bita distantia si fuerint nimis remo-
ta nudis sensib. v. nequeunt per-
cipi v. obscurae tantum ex Gra. Satelli-
tes Iouis etc.

4. Impressiones sint durare per ali-
quod tempus, si impressiones Celerrime
sibi inuicem succedant representan-
tio distincta formari nequit. Exem-
pla: artes Circulorum foramen, descensus
fulminis, stellae cadentes virga
ignita in gremio acta Tuba Stento-
ria, Sermo Celerrimus

5. Inter Subiectum percipiens
et objecta parata materia interme-
dia est et sibi accommodata
Materia enim intermedia minus in
modum modificat representaciones ma-
jora objecta. Exempla semper

Impetate Nebulosa objecta majora
et remotiora apparent. Sol e spe du-
plicatus Delibata in Hungaria Tata
Morgana Tarenti obsequio in America
per Donger et Comamine facta.

b. Animas Noster Certum Conscien-
tia gradum se habere. Iusticia Melan-
colia Enthusiasmus affectus debilitant
animum activitatem et distrahunt

§ II^a

Positis requisitis necessariis, Sensus
rite representant, et existunt sed limi-
tanti Circumdescribuntur, partim per
naturam, partim per impedimenta
Contingentia Limitantur

§ I^o Sensus Externi

a) Respectu sparii, quilibet enim
Sensus, Determinatum habet sphaeram
ultra quam objecta existere nequit.
Sensibus externis, visus, et auditus,
habet sphaeram maximam recipit

8
hos olfactus; Tactus, gustus habet
minimam

b) Respectu temporis, quilibet
enim Sensus Determinatum recipere
vit Tempus, sub quo Impressiones
recipere potest

c) Respectu objectorum cum Impresi-
onem, si enim objecta nimis subtilia
Subtilia Sensus fugiunt, si fuerint
nimis magna, et multa simul et se-
mel impressiones eorum Sensus reci-
pere nequeunt, verum recipiunt pe-
detentim; limitationes ita, illi et origi-
naria Sensus Constitutione originem
repetunt.

Limitantur etiam per causas con-
tingentes

a) Organa Sensus possunt modificari, et
mutari, per diversas causas ex: per
morbos. Hinc gustus gravidarum Singu-
laris est; Constantino Paleologo fortis

fumus fici. equini erat. Aromaticus
fumus quoque Herbae Notitiam exem-
plo est pt.

¶ Distantia quoque multum longitudo
ad representationem objectorum. Soepe
objecta in eadem distantia diversitas, et
in diversa uniformes producent Impres-
siones exq. Sed in Meridiano apparet
major, quam in Horizonte

§ 12^a

II° Limitatus etiam sensus in-
ternus

Etenim 1° Eius Sphæra est minor, et
major, aliquando Representationes sine
accepta debilitantur, et eas obscuras fa-
cit. Sicut intermus languescit temp-
ore temporis etiam fluctuationes affectu
eleq. Unde aliquando dolor et Morori
non nisi tempus madetur

¶ Soepe Modificationes animi person-
alem internam percipere sunt adeo

9
adeo debiles, ut vel percipientes obscuras
vel prius non possint percipere ex.
Quoniam Causa interna producit ali-
quando aliquando in nobis Tristitia Hella
vitalem tristitiam morositatem, et
quod nos ad varias honores disponunt,
Soepe ignoramus, et eas non possumus
percipere

3, Aliquando vero modificationes animi
celeriter sibi invicem succedunt, ut
eas a se invicem discernere distincte
nequeamus exq. Quamvis Animus Noster
variis agitur affectibus. Consequenter et statu
eius celeriter in alios, atque alios
transit status. In eo casu diversi sen-
sus inter se confundunt.

¶ Soepe representationes sensus
interni sunt, adeo fortes, et vividæ, et
representationes subjective pro objectis
vis habentur. Hoc pluribus de casibus
obsevari potest nempe

ay In

a. In talibus, in quibus fixa quaedam
idea residet, quae animo expelli nequit.
b. In Hypochondriacis
c. In Fanaticis, qui cum Spiritibus et
Deo colloquuntur, et revelationes immediatas
se ab eo accipere credunt egi. Rustici
in Donis existimant se ad a. Deo ad
monitionem esse ut liberos suos immo-
larent, eos misere trucidant.

d. In visionariis qui cum Mortuis et
Spiritus Conuersantur colloquuntur.
Talis erat Tasso et Schlegel
visionarius ille Celebris. De eo Mirae
referuntur Conf. Schumanns Psych. p.
208 et Haub. Joann. aines J. J. Schlegel
(S. 132)

Multipli res patet Circum
Scripti sunt Sensus nostri eorum
sensuslibus subuenit quodammodo Im-
aginatio, et memoria. Illa reproductionem an-
tea habitam reproducit, et sistit pro

presentes; eas quae successive sunt
perceptae, simul et simul sistit. Me-
moriam vero reproductionem renouat, vel re-
tinet eas, quae oblitterata erant, ad
claram Conscientiam eleuat et

Sed tamen imaginatio, quam me-
moriam plurimum laborant imperfecte,
rationibus coniungit intellectum in ratione
veritatis non semper possunt ju-
uare modo debito.

S. 142

Limitatur activitas Imaginatio-
nis. Non omnes reproductiones per eodem
gradu reproducere sciunt acceptas
distinctius, dum vero perceptas languide
et obscure reproducit. Reproductiones
per visum, et auditum ac-
ceptas vivide et distincte reliquas.
vero sensuum obscure sistit et renouat

ronavat.

2) Representaciones quæ in Sensib.
diversæ fuerant combinatæ, et conglu-
tinal. Hinc varia producit Phan-
tasmata, quibus obiectivam adscribit
realitatem. Hinc origo spectrorum
Diabolorum, Angelorum, Geniorum
c. et sæpe ea quæ hæc ratione, homo
propria mentis vi, producit, reformi-
reformat, et sibi terribiter illudit.

3) Representaciones Imaginariæ.
Sæpe et tam fortes, et vividæ, ut
cum representationibus Sensuum
confundantur, et iis obiectiva adscri-
batur realitas. Hoc fit cum pri-
mis quando diversi Sensus agitant
animos nostros exg. Metus Entha-
siasmas c. Hinc Nocturnæ visiones

visiones Diabolorum apparitiones et Hy-
pochondriacorum Phantasmata varia.
Obi et Mahumedis Conversatio cum
Spiritu Sancto, ut et visio Constanti-
ni Magni erat, illusio imagina-
ris. Ex hoc Phænomena multa ex-
plicari possunt fundamento. Hoc Phæ-
nomenon originem suam repetit

a) Aliquando ex morbo, et dispo-
sitione corporis exg. In Hypochondriacis
b) aliquando ex nimia vividitate
Imaginariæ, ut in Fanaticis, et visionariis.

c) Aliquando ex educatione
d) Aliquando ex Superstitione, et
defectu Cultus ~~in incrementis~~
~~Cultus~~. Cum incremento Cultus,
et Illuminationis morbus hic detrahitur.

§ 15^a

Multiplix respectus Circa
Scripta est etiam Activitas Mæ-

Memoria. Etenim

1. Plurimae representationes olim acceptae pedetentim evanescent, in animis. Ex iis paucissimas retinemus, Representationes nostrae sunt in perpetuo fluxu, et refluxu.

2. Aliter est fidelis, praecipue in etate senili, Saepe representationes difficilius renovat, Saepe nec potest, Saepe modificat eas, et alio ordine, alia forma reproducit. Ut plurimum vero per Representationes peregrinas eorū. Per Phantasmata Imaginatio, depravat representationes nostras. Hinc origo miraculorum quae Historici nimium creduli Scriptis suis immiscuerunt, quod vitium etiam in Livio deprehenditur. Exemplo est Historia Martirii Episcopi Ignatii ab Eusebio relatā; Historia Domini et Plena Supposita Histo-

Historia Ecclesiastica

Causa etiam Contingentes Circa Scribentes Memoriam. Huc pertinet; Compressio Cerebri; acutissimi corporis dolores, vulnora in Cerebro facta Hydrops Cerebri excessus in voluptate Carnali etc.

Natura Intellectui praebet sensus Imaginatio, Memoria et etc. Si repraesentationes quas haec facultates praebent; sint erroneae, Intellectum in errorem inducant. Consequenter Intellectus falsum ferre debet Iudicium.

Sectio Secunda De Limitatione Attentionis et Intellectus

§ 16^a

Attentio est ea facultas animi nostri per quam representationem quamcunque magis sumus conscius, quam

quam aliarum. Haec ē semper commo-
rum tensio. Unde tensio attentionis
diuturna defatigat animum. Defectus
attentionis permanentis dicitur Dist-
rahitio cui et e. Statu distractionis
transit, in statum attentionis recol-
ligit et ipsum.

§ 179^a

Attentio dividitur in Volunta-
riam, et Involuntariam, illa depen-
det a nostro arbitrio, et dirigitur ad ob-
jecta, quorum distinctam reprae-
sentationem animo nostro formare vo-
luimus. Haec vōō dependet, a nostro ar-
bitrio exq. Quando attentionem No-
stram impressiones quaedam rapiunt,
et turbant Citra voluntariam atten-
tionem involuntariam semper excitat
stimulus aliquis, stimuli possunt
esse varii sc.

1) Impressiones fortes. 2) Im-

13
3) Impressiones succunda et ingrata
4) Impressiones nova, et inusitata
5) Varietas impressionum
6) Representatio contraria
§ 180^a

Perfectiones Attentionis

1) Quoad Quantitatem extensivam
eo est perfectior, ad quo plura ob-
jecta debet extendere potest exempla
attentionis extensae supradictae
Cesar et Vallisius angulus Extensae
attentioni opposita Limitata seu
Circumscripta. Haec varios ad-
mittit gradus.

2) Quoad Intensivam Quantitatem
eo perfectior, quo fortior, et eo im-
perfectior quo debilius. Fortis ē quod
per impressiones externas non turbatur
Exempla. Archimedes et Euler Dux
Delli Debilis ē qui per minimas
actiones turbatur. Debilis erat in illa

Malebranchio et primum in Demo
sthenes etiam Debilitas haec resultat
a) Aliquando e' Constitutione Cerebri
b) Aliquando e' debilitato Systema
te Nervorum

c) Aliquando ex usu et consuetudine

3.) Quoad motensivam quantitatem
eo est perfectior, quo magis figi
pt, et eo imperfectior, quo magis e'
vago in Mobilis fixa e' Si per
longum tempus ad idem objectum
figi possit: Mobilis e' Si autem
neque tensionem suffere nequeat,
Mobilitas resultat partim a' debili
tate, partim vò imitabilitate mayo
ri Nervorum

4.) Quoad Qualitatem eo est
perfectior quo facilius he quo minus
tensionis requirit, eoque imperfectior
quo difficilior he quo plus tensionis
requi

14
requirit. Difficilis est in iis, qui non
sunt adhiberi tensioni

5.) Quoad Relationem eo perfectior e'
quo magis regulata, et eo imperfectior
quo magis irregularata. In primo casu
transit ad objecta alia attentio juxta
regulas, in secundo casu rapitur
per associationem representationum

6.) Quoad Modalitatem. attentio
v. est Spontanea, vel involuntaria
vid § 17. § 19^a

Limitatur attentio Nostra per
varias causas

Causae Principales sunt:

1.) Constitutio corporis originaria, et
variae corporis affectiones limitant,
et debilitant vim attentionis. Hinc
in Mulieribus, pueris Sanguineis,
Colericis attentio est Minor quam
in viris adultis Melancholicis, morbi
debilitas organorum, indigestio, Circu

Circulatio sanguinis vehementior et levis
debilitant attentionem

2.) Impressiones fortes minuunt, et
evocant attentionem, ad alia objecta
exg: impressiones objectorum novorum
involutorum

3.) Objecta uniformia quotidiana
et sepius usitata minuunt atten-
tionem, nihil enim facultatis eo,
quod citius rursus irritant

Si igitur attentio talibus objectis
defigatur languere debet

4.) Impediunt attentionem ali-
quando status animi nostri nre
affectus vehementiores se. ira in-
signatio tristitia letitia metas
spes non sicut etiam Imagi-
natio, quae identidem peregrinas
menti nostrae obicit representationes
conseq: attentionem distrahit

5.) Impedit attentionem nimia varia

15
varietas representationum ad quas
attentio defigi debet. Nimia rerum
multitudo aequae defatigat, et unifor-
mitas continua. Idem valet de atten-
tione, et tensione etiam diuturna
quam mens nostra suffragari nequit

6.) Debilitat et distrahit attentionem
associatio, inquantum Imaginatio
inscius, et invitis etiam nobis pereg-
rinas representationibus nostris asso-
ciat representationes

7.) Brevis Temporis, et debilitas
impressionis impedit attentionem con-
seq: eorum quae perfunctorie et osci-
tantes sumus contemplati obscuram
habemus representationem

8.º Si objecta fuerint obscura, per
plura difficilia attentio cito languet
Hoc observari licet primis p. in pu-
eris, et senibus. Utque senes in sua
opinionem sunt pertinaces non faci-

facile ad aliam opinionem duci
possunt; ad ea vero, quae nulla diffi-
cultate et perplexitate laborant, animus
libentius attendit, sed si objecta sunt
nimis facilia, et haec magnantia
attentio debilitatur

1.) Influit in attentionem nostram
determinandam, v. debilitandam vis af-
fectuum, et cupiditatem, atque pas-
sionum exg. Poeta libenter attendit
ad Carmina, Mathematicus ad Calcu-
los, Qui perinde deamat puellam
quamdam perfectiones & ejus obser-
vantes, animo imperfectiones vero
non videt

Limitatur etiam Intellectus
Nam:

1.) Etiam Intellectus Determinationem
habet gradum peritiam Conseq.
veritates non semper p^{er} modo debito
percepi

16
perspicere. Unde Maximus aliquando
erroris habiti fuisse pro veritatibus, prout
Historia Intellectus hoc docet, et multae
veritates pedelentim, et lapsu temporis
detectae fuerunt.

2.) Intellectus saepe prematurus, et ante
accuratam rei investigationem fert iudicium,
Conseq. erat in iudicio per precipi-
tantiam saepe, et ut plurimum de iudi-
=re fert iudicium, quod ex nimia iuvie-
um fiducia oritur, saepe sine suffi-
=cienti rerum coone iudicat Consequent
erat ex ignorantia

3.) Saepe torpor et ignavia quaedam
in est Intellectui, Conseq. sequitur alio-
auctoritatem in iudicando, et ducit p^{er} iudicium
iudicio auctoritatis, saepe p^{ro} iudicat ex
Egoismo Logico he iudicium suum
cum aliorum iudicio confere negligit
et assertis suis Apodicticam vult esse
indubitabilem
4.) Saepe tollitur equilibrium iud

justitiam in se vires Animae, unde sic
proprio quodam emergit, et varii oriuntur
morbi Intellectus humani. Si Activitas
Imaginationis sit nimis magna, et
haud sit Subiecta Disciplinæ Intel-
lectus, atque rationis mera producit
mens Somnia. Morbi Mentis sunt
varii

a) Simpliciter quod est defectus fa-
cultatis cognoscitivæ simplex nec per
se cogitat, nec aliorum cogitata per-
cipere valet.

b) Stupiditas quod est defectus faul-
tatis Judicandi, Stupidus regulas
quoddam quales memoriam imprimis, sed
judicio iterativo et sublimem de
stituitur

3) Superficialitas, quod versatur circa
fortiorem rerum, Criticam penetrare ne-
quit et Analysis interiora rerum
Criteria penetrare nequit. Oritur maxi-
mam partem exercitio facultatis judi-

17
judicandi neglecto, adeoque imperfecta
ducaone

4) Egoismus Logicus quando quis
suis assertis apodicticam vim assi-
bit, aliorum vero rationes flocci pendit.

5) Delirium est ille status animi
in quo Phantasmata imaginationis pro
perceptionibus objectorum reales existen-
tiam habet. Hoc morbo laborant Hyppo-
condriaci.

6) Phantasia Phantasta est, qui
Phantasmata sua Imaginationis pro
objectis experientis possibili habet, ex-
Phantasta esset is, qui crederet vere
se collocuturum fuisse cum spi-
ritibus et Deo, id enim non potest
esse objectum experientis possibile

7) Enthusiasmus est zelus ferivus
pro iis bonis, exgra Enthusiasta est
is, qui crederet pacem, et felicitatem
terrestrem, in hoc mundo locum
habere posse, et hunc finem totis

totis viribus velle promovere.

§: Fanatismus seu Zelos fervens
pro rebus Imaginariis. Potest esse va-
rius sc. Sensualis, Intellectualis,
Physicus, Theologicus, rebus religio-
sis et est vid. Mich. Empirica, et
Schmidt's Wörterbuch art. Fanatismus

Sectio Tertia De Signis, et in spe- cie de Sermone

§ 21^a

Sine Signis representationes no-
stras retinere, et cum aliis communi-
care non possumus.

Signum est res quilibet, Cujus
representatio, representationum alterius
rei, in animis nostris excitat eam
aquila biceps denotat Monarchiam
Austriacam

§ 22^a

Signa possunt dividi in Naturalia et

et artificialia, seu arbitraria Naturalia
sunt inter quae, et res designatae Naturali
necesse intercedit. Artificialia seu arbi-
traria sunt, quae arbitrariis conventionibus
cum quibusdam representationibus
Naturalia possunt esse varia. Scilicet:

1° Variis Dispositis vultus atque ocu-
lorum, Complexus horum Cauterorum
Signorum dicitur Sermo lineamentorum
vultus

2° Variis gestulationes membrorum
per hoc signa fit institutio Sermo
atque mutuum. Pantomimi, Sermo
gestularis

3° Soni naturales inarticulati in in-
fantibus Barbaris brutis et alijs

§ 23^a

Signa Artificialia sunt Imagi-
nes Characteres Vocabula. Imagines
sunt v. + Reales, v. Analogicae. Ad diem
tunc Symbola. Talia erant apud Aegyptios
et similia

+ Reales quae plane illud objectum quod depictum est reprae-
sentant.

Aegyptios signa Hieroglyphica per
talia signa possunt representationes
exprimi, et designari. tales expressiones
dicuntur Symbolicae ex: Aeternitas
per Serpentem, Sermo per Imagi-
nes [Dilectio prae]?

Characteres nihil similitudinis ha-
bent cum rebus designatis ex: Tales
sunt litterae Hungarorum, Germanorum
vocalibus sunt soni articulati, per
quos cogitationes, cum aliis, communi-
cantur, complexus horum officii ser-
monem articulatum

(§ 24°)

Ex hisce signis commodissima
signa sunt Characteres, atque voca-
bula. Nam:

1° Simbola multiplicem admittunt
significationem, Characteres autem et
vocalibus, in se et per se nihil signi

19
Significant; Consequenter Neque tolli, tanquam
diversas admittunt explanationes ac sym-
bolicas

2° Per Simbola operationes Intel-
lectus difficiles perspicui possunt, nec
tam commode possunt cogitationes, cum
aliis communicari. Hoc autem opus vo-
cabulorum, et sermonis articulati com-
mode prestari possunt

3° Elementa Scripturae Characteri-
stica, et sermonis vocabularis non est
tam varia, et Multiplicia, quam scrip-
tura Symbolica: Consequenter Scriptura quae-
libet Characteristica, et sermo quilibet
vocabularis, facilius addisci possunt, quam
Scriptura Symbolica

4° Per signa Symbolica maximam
partem de significatione tantum represen-
tationis videtur reliquorum sensuum re-
presentationes longe imperfectius possunt
exprimi
Hoc omnia

Hec omnia vero per vocabulum
commodè exprimi, et designari possunt.
§² Symbola per visum se possunt
representari, vocabula vero non tantum
per visum, verum etiam auditum

§25^a

Signa possunt dividi resp. Quantitatis,
Qualitatis, Relationis, et Modalitatis
Respectu Quantitatis Extensivè signa
sunt, vel simplicia, v. composita
Simplicia nullis constant elementis
ex. Physica, signa prout v. sunt Pri-
mitiva, v. Derivativa. Primitiva sunt
quæ ex aliis derivari nequeunt, et quor.
elementa scorsim sumpta nihil sig-
nificant ex. lupus, In casu opposito
sunt Derivativa ex. inaccessible

Respectu Quantitatis Intensivè
signa sunt v. fixa, seu Determinata
v. Vaga, seu Indeterminata. Illa unum
Hec multiplicem admittunt significat.

29
Significatum ex. Decus animæ
Sunt signa fixa. Fortuna valetudo vaga
duas Qualitatem, sunt, v. Propria
v. Impropria seu Tropica. In primo
casu Signum sumitur sensu pro-
prio originario: in secundo ad aliq-
ues designandas adhibetur ex. Vites
emittunt suas gemmas
duas Relationis signa sunt vel Im-
mediata, v. Mediate. In primo casu
signum immediate refertur ad objectum
designatum ex. Voces quæ soni sunt
signa immediata, quæ vocabula de-
scripta signa v. mediate, signa por-
ro sunt convenientia, v. minus conve-
nientia ex. Papilio est signum conve-
nientius immortalitatis, Nec Non Serpens
caudam propriam mordens eternitatis
homo grandævus est signum minus ap-
tum, et convenientius divinitatis
duas Modalitatem signa sunt Ne

Necessaria, et Arbitraria. In primo Casu
inter Signum, et Signatum Nexus est
necessarius, et Natus, in Secundo Casu
arbitrarius. In Signis Natibus Nexus
est, qui inter Causam, et effectum
§26^a

Maxima sunt Commoda sermonis
articulati, ejus ope operationes intellectus
commodè perficiuntur: Cogitata et sen-
sus animi nostri facile cum aliis
communicamus, vires denique intellectus,
et rationis excolere possumus. Habet ta-
men et incommoda quæ partim est na-
tura sermonis, partim est neglecta ling-
ue cultura. Plurimum. Huc pertinent
1° Studium Linguarum nimis multum
temporis requirit, adeo ut magna pars
studii præperam, insumatur, eoque
magis, quod

2° Nimis magna sit varietas ling.

21
linguarum. Quæ in qualibet Natione culta
viri celeberrimi cogitarent, cognoscere
seu non possumus, nisi lingua harum
Nationum nota nobis fuerit. Hæc ratio mult-
um promovet, ut de lingua Characteris-
tica in Philosophia imaginanda co-
giterent, si lingua talis inventa ac rea-
litate aliquando perducere posset. Intel-
lectus longe facilius proficeret in incre-
mento bonis

3° Scriptura, et Typus litterarum
inmutabilia quidem habet Commoda,
post inventam tamen scripturam,
preprimis Typographiam culturam
viriū mentis nostræ negligimus,
atque eis tantum adheremus, quæ ab
aliis jam inventa, et scripta sunt.

4° Plurimæ voces non habent fixam
et determinatam significationem, ex qua
ambiguitate, plurimi errores suam
repetunt originem. Hinc opus esset

esset levius, in quibus certus, et de
terminatus cujuslibet vocis significa-
tus figeretur, atque ut iidem termini
eodem ab oibz sensu acciperentur

3^a Lingua quilibet, suos habet de-
fectus, nec datur in ea termini, qui-
bus omnia representationum genera
et representationum combinationes, com-
mode, et apte exprimi possent. Ha-
de termini Technici non novi etiani
plus, quam necesse esset Continuo
fabricantes, et multiplicantes con-
primis in Asia

Ex quibz constat magno esse impedi-
mento Intellectui, in ordine veritatis
etiam imperfectionem Linguarum

Sectio Quarta De Conditionibus, et Li- mitationibus externis hu-

Humani Intellectus (§ 27^a)

Per causas etiam externas limi-
tata, et Circumscripta est activitas
Intellectus nostri, quae rectum Intellectus
usum, et ordinem veritatis relas-
sant, modificant, et impediunt

(§ 28^a)

Inter causas illas externas refer-
tur
1° Corpus nostrum Corpus e conditio
activitatis animi, sepe tamen
impedimento est Intellectui. Nam:

1° Activitas ejus dependet a Corpore.
2° In Corpore videtur ejus organizationem vitium
aliquod ad eam, vitium vel Naale, v. contingens, ex
quo inordinata functio Systematis Ner-
vorum, et per consequens, etiam ag-
nium mentis sequitur. Motus inordi-

inordinatos in Systemate Nervorum
 producere possunt Cause variae, par-
 tim Physicae, partim morales exgrato
 Morsus Canis rabie infecti. Venena
 e' tribus naturae regionibus Constrictiones
 alii, et intestinorum, nimia tinctio or-
 ganorum Cogitationis excessus in volup-
 tate Carnali, passiones vehementiores
 amor ambitio &c.

2° Morbi quoque Corporis Perio-
 die multum influunt in vires intel-
 lectus, et rationis exgr. Hypochondria
 quae suam fundamentum in corpore
 tantum habent. Hinc Petrus Iure
 gladiator in stomacho suo pressus
 esse credebat. Dona vel mala cor-
 poris affluo Theologum quicquid
 orthodoxum, mos v^o Heterodoxum red-
 dit. Caput rei meminisse effranchit in
 Repertorio suo

3° Influit.

3° Influit cum primis Debilitas
 corporis, quae vires Intellectus mirum
 in modum minuit. Hinc Senes ut plu-
 rimum sunt Craduli opinionibus se-
 mel receptis firmiter adherent. Nova
 dogmata examinare, fastidiunt, et ea
 rejiciunt inclinant ad pietismum,
 aliquando etiam Superstitionem. Hinc
 Sope etiam Sceptici in extrema eta-
 te alia ad optant, P^{ia} Quicquam
 tuncque Debilitas Corporis, et Nervorum
 in extrema etate efficere valet. ex
 exemplo suo. Comprobavit Bernes

(§ 29°)

II. Aetas quoque influunt in Cores,
 et P^{ia} Nostra. Juvenibus enim, quibus
 viget animus, et etas, placent ea quae
 sunt vera nova, et paradoxae, dogmata
 nova sine examine Sufficienti recipi

recipiuntur precipitantur, judicant, et
indeidem mutant sua spicia. Et defectu
Cognis rō sequuntur aliorum auctoritatem
In statu procreta hoc sunt et Com
modi, examen severum illis est tadio
sum, Conseq: spiciis jam acceptis inha
rent.

§ 30^a

III: Influit Temperamentum. In
Sanguineis enim Circulo Sanguinis
est velociissima. Hinc in iis representa
tiones Celerrime excitantur, et mutan
tur. Unde in Sanguineis Attentione est florida
et mobilis, iisdem representationibus
similius inherere Nequeunt, omnia per
fugitive, et oscitantur, examinant, et in
judiciis peremptis sunt precipites. Intel
lectus est indifferens activitatis illi, et
tadio est tardiora; Hinc versatur h
Circu Corticem rerum, Cum h^o vel no
vel in utilitate afficiunt. Melancholicus
diu inhaeret iisdem representationibus, non

24
sem accuratius examinet in Judiciis se
rendis est tardior. Cholericus studio ve
ritatis est tardior ductus nam accurate
disquisitioni subijciat. Sed nimis audax
sepe abruptus veritatem ut per effer
perspicere, et delegare non potest.

§ 31^a

IV: Influit Clima. Nam 1° Si Clima
sit nimis fervidum, et Corporis, et Ani
mi vires emolliuntur, et torpescent. Hinc
Sub climate nimis fervido magna inge
ria sunt varissima. Regnant ibi barba
ries, Superstitio, et Despotismus. Si
Clima sit nimis frigidum, evolutio
vitiū, et Corporis, et Animi impedit.
Cultura quid sit. Sub Climate tem
perato 2° Sub Climate fervido Activi
tas Imaginatio est nimis magna
Imaginatio ibi est nimis pervasa, et
effronis, et ē Sedes Superstitionis, et
fanatismi, Imaginatio enim sine directione
rationis producit Chimaras et Dogmata monstruosa

monstruosa

§ 32^a

II. Influit Educatio, cum educatione enim multa falsa ppia imbibimus, quod inuenerat in animis nostris, Horum quidem Successu temporis multa exuimus, multa tamen ex his manent usque ad extremam aetatem. Influit etiam institutio. In prima enim aetate multa ppia recipias ab solis preceptorum auctoritate, quibus assensum prebemas velut oraculis, et aliquando multo per educationem, et institutionem peruersam recepta exuere. Multum laboris, et cultus requirit.

§ 33^a

III. Influit Condicio, - Natio religio
Forma Regiminis

Quilibet Condicio sua habet propria, item quilibet Natio. Iudeus credit se solum acceptum esse a Deo, Nobilis Venetiarum, quamvis mendicis parem se ppibus existimabat. Anglus et Chinesis aliter

25
alias Nationes despicit. Influit cum primis religio, per religionem Superstitiosam homines abrutantur, falsis ppis imbuentur, et oriuntur fanatici, quid religio efficere valeat, et in quos inducat errores homines. Comprouant incolas Siciliae qui credunt Protestantem a Deo peculiaris signo ad eternas aeternas penas designatum esse. Forma regiminis quoque multum influit in Iudicia, ppia et coones hominum, sub Despotica regiminis forma vires animorum enervantur, et debilitantur, ingenia hominum occupat torpor, homines detinentur in servitute, sub libera Regiminis forma, mentes sunt liberae, vires animorum libere excoluntur, et homines longe saniores habent ppia quam sub Despotismo.

Per impairment hactenus enunciatum Circum scribitur Intellectus, et modificatur Iudicia Nostra. Sed Nos

nos, non semper sumus Conscii Causae,
quod in iudicia nostra influere, unde erro-
res oriuntur nostri, Capite ^{proximo} sequenti expo-
netur

Caput Secundum De Apparentia et Fonti- bus errorum.

(§ 34^a)

Apparentia est falsa, rei repre-
sentatioorta, a identitate, v. diversitate im-
pressionum, quas v. diversa, v. eadem objecta
produunt. ex. gr. Quod Sol in meridiano mi-
nor appareat, quam in Horizonte est appa-
rentia, si Intellectus secundum Apparen-
tiam ferat Iudicium inicit in errorem.
Apparentia ergo est Causa, error vero ef-
fectus, ex apparentia ortus

(§ 35^a)

Apparentia dividi potest in
Transcendentalem Aestheticam et Logi-
cam. Apparentia Transcendentalis oritur

26
oritur ex eo, si Conceptus purus, qui in
natura facultatis Cognoscitivae suum
est fundamentum, de alio plane usu ap-
plicemus, quam de jure, applicare posse-
mus ex. gr. Si Conceptus, qui ad objecta
tantum experientiae applicari possunt, ad
objecta transcendentalia etiam applicamus,
et hac ratione, bonum perfectum objecto
transcendentalium, nobis comparari posse
existimemus

Bonus nostrus sunt producta, partim
facultatis Cognoscitivae, partim vero objecto
externorum, id quod in bonis nostris,
unice ex ipsa facultate Cognoscitiva re-
sultat, distingui ab eo potest, quod per
objecta externa ^{his nominibus} praebetur; ⁺ stricta neces-
sitas, et necessitas nunquam adhaeret,
Atque in representationibus nostris id,
cui stricta universalitas, et necessitas adhae-
ret, resultat ex natura facultatis Co-
gnoscitivae

Jam

Jam Porro facultas Cognoscitiva
dispescitur in Sensualitatem, et Intel-
lectum, Sensualitas vò in Sensus ex-
ternos, et Sensus Internum. Divid.

1° Sensus externos attinet omnia ob-
jecta, quae per externos Sensus percipi-
untur, debent esse in spatio. Speciebus
hocce, Semper adheret objectis per Sen-
sus externos acceptis. Et quia objecta
externa etiam in animis nostris muta-
tionem produciunt, et semper per Sensus
internum apperipimus objecta externa
debent etiam in tempore. Hic: aliubi
et aliquando existere

2° Quod attinet Sensus Internum
quoniam representationes Sensus interni
debent esse in tempore. Modificationes e-
nim Animi nostri, sine Motu tempo-
ris praesupposita, apperipere non pos-
sumus. Hoc ergo resultat, e natura Sen-
sus interni. Representationes igitur spatio

27
spatii, et temporis fundamentum, hnt
in Natura Sensus externorum, et Sensus
interni Consequentes sunt representationes
a priori. Haec representationes sunt spe-
ciata, quae objectis in tantum compe-
tunt, in quantum ea, a nobis vel per
externum, vel per internum Sensus
percipiuntur. Hinc apparentia oritur.

3° Quia representationes spatio, et tem-
poris ^{quod} occasione lapsus Sensationis occur-
runt, facile empirice originis esse a
nobis haberi possunt.

4° Quamquam representationes spatio, et
temporis objectis, eatenus tantum compe-
tunt, quatenus ea sunt objecta Sensus
nostri, facile tamen inducimus, ut
existimemus eam, objectis quoque in se
et per se, competere, Conseq. etiam
ad objecta transcendentalia applicemus
exgr. ad Deum, et Animam.
Porro etiam in Natura Intellectus finit

fundantur Conceptus quidam puri, qui de
omnibus objectis predicari possunt, in
quantum ea, a nobis cogitantur. Intellectus
vō dicitur In Intellectum Sensus Strick-
on, facultatem iudicandi, et rationem. Con-
ceptus in Natura Intellectus Sensus
Strickon sunt fundati dicuntur, Con-
ceptus puri, seu Categorici exgr.
Nō Substantia Causa effectus sed ii
qui fundantur in Natura facultatis
iudicandi dicuntur Conceptus reflexionis
ii qui fundantur in natura rationis, di-
cuntur Idei.

Quod attinet primo Conceptus Intellectus
puros, seu Categoricos, illi in se, et per
se sunt Conceptus vacui, inanes, et nul-
lum significationem habentes nisi ad res
nomina, seu ad objecta experientia No-
stra applicentur. et rationem objectorum
quidem requiruntur, sed non suffici-

sufficiunt; nisi objectorum quidem re-
quirantur materia per se sensus prebea-
tur. Valent ergo tantum de objectis experi-
entia. Jam si hec propositiones minus recte
recte intelligantur, error inde oriri potest.
Sic facile induimur, ut credamus objecta
nos cognovisse, quum tñ Conceptibus puris seu
Categoricis conformiter cogitavimus. Hoc
in casu hec duo inter se confundimus
scilicet cognoscere, et cogitare. Hoc fit sem-
per, quoties lingue Categoricas ad ob-
jecta transcendentalia applicamus.

2° Quod attinet Conceptus Reflexi-
onis ii sunt regule, juxta quas
datis representationes inter se compara-
mus, uteris iudicium formari possit.
Nō de hoc Logica pura.

Et Propositione hæc minus Intellectus
error oriri potest, si et eadem regule
observentur, si comparatione intuituum, et
conceptuum, exgr. si duo Conceptus absolu-
te eadem Criteria in se contineant sunt

Sunt identici, et nullo criterio, a se
invicem possunt distingui, cons. revera
non prodiversis, sed pro iisdem sunt
habendi, Duo autem Intuitus, quam
quam absolute eadem contineat Criteria
non tamen essent iidem, verum diversi
per intuitum enim h. v. spatio,
v. tempore semper possunt distingui. Hinc
id, quod est Specium pure Logicum fa-
cile habemus pro pprio Nature, et sic
pono.

§ 2. Quod attinet Ideas. Sed ad co-
gnitionem objectorum ducere Nos neque-
unt, objectum enim illis, ad equate cor-
respondens, in experientia nunquam
potest dari, quod ad cognitionem absolute
requiritur; Sed itaque non habent
usum constitutivum verum tantum re-
gulativum h. Sed Rationis sunt Regulae
quae nos impellunt, ut cognitionem Nostram
eo magis completionem adaequamus, quo

29
quo magis possemus; ergo Causa inco-
nditionata est Idea rationis, sed per hanc
ideam, Causam inconditionatam non co-
gnoscimus, verum idea illa, id est innuit,
ut in Serie Causarum Aliam nunquam
Subsistamus, et nullam Causam tanquam
absolute primam spectemus, verum Causae
Cujuslibet Conditionatae aliam, aliamque
quaeramus Causam, sique in Sphaera
experientiae cognitionem Nostram continuo
ampliare studemus. Jam si per has
rationis ideas objecta cognoscere Nos
posse credamus, incidimus in errorem,
quem producit apparentia, quae in Natu-
ra rationis, suum habet fundamentum,
et dicitur transcendentalis

§ 306^a

Apparentia Aesthetica dicitur illa

illusio ista, quae locum habet in ar-
tibus humanioribus exgr. Pictura,
Sculptura et c. Finis huius illusionis
est delusio spectatoris, spectator con-
spiciens hanc apparentiam, aliquando
suspendit iudicium suum incertusque
fluctuat in iudicando, donec comper-
ta rei rei veritate, errore et confusi-
one sua delutatur. Exempla che-
peditant Picturae horti pyramida
aedificiorum arte efformata, fenestral
pictae, statua artificiosae exprobrant

(§ 379a)
Apparentia Logica dicitur, quae nos
in errores induit, et ad falsa iudicia
ferenda permovet exgr. Quando sol in
horizonte maior apparet, quam in Me-
ridiano, hoc in casu nos sensus non

30
non fallunt, verum fallit ipse Intel-
lectus, Sensus enim iudicia non pre-
bent, verum tantum ^{secundum} impressiones sensu-
um iudicium fert intellectus

Apparentia Logica e' diversis for-
tibus originem suam repetit, sc. 1°
E' sensibus externis. 2° E' sensu in-
terno. 3° Imaginacione 4° Memoria
5° E' affectibus et sensibus nostris
6° E' Facultate appetendi 7° E' Sig-
nis conceptuum nostrorum, seu voca-
bulis. 8° E' Intellectu.

(§ 382)

I. Apparentia e' sensibus exter-
nis oritur

Sensus quilibet determinatam
habet sphaeram, intra quam objecta
distincte percipere valeamus, si objecta
v. extra hanc sphaeram sunt

Sunt Constituta, v. si organa Sensuum fuerint vitata, v. si impressiones sint nimis debiles, et momentaneae, v. si Materia inter Subiectum Percipiens, et Objectum perceptum Sensibus accommodata non fuerit, v. Denique si animus Noster Distractus fuerit Objecta eadem diversas, et diversa eadem perducere possunt Impressiones Cons. ~~app~~ Apparentias generant.

Oritur Apparentia

1° E Visu exgr. Solem aliquando duplicatum videmus, Sol et Luna, in horizonte major apparet, quam in Meridiano

2° E Auditui exgr. reverberatio Soni Soepe efficit ut Concertus Musicus non eo loco Percipiatur quam vera est

3° E

3° E Tactu exgr. Cella Hybernō tempore calida, estivo autem frigida apparet, quamvis Thermometra Conbarium ostendat.

4° E olfactui exgr. Soepe Sentimus odores, ubi nulli sunt.

5° E Gustui exgr. Morbidi Cibi etiam Delicatissimi insipidi sunt

Datur etiam Apparentia Organica he. organa Sensuum per internas corporis mutationes etiam, absque Impressionibus Objectorum externorum possunt modificari potest in eis mutatio produci, quae simili est mutationi, per Objecta externa facta exgr. Soepe percipimus Sonos in organis auditus, quos Causae internas producere Si oculi fruentis diversos videmus colores, Soepe etiam Scintillas etc.

S. 39^a

II Apparentia e' sensio In terno orta.

Census etiam Internus inducere
nos potest, ad falsa Iudicia ferenda Nam:

1° Si modificationes animi nostri, ni
mis Celeriter sibi invicem Succedunt,
representaciones vel nullas de iis obtine
mus, vel saltem illa erunt obscura ex
Quando diversi Sensus v. affectus Celeriter
sibi invicem Succedunt in animis nostris

2° Si mutationes Animi sint nimis
debiles, eas apperipere non possumus
exgr. Sope sumus morosi, et tri
stes huius Status nullam rationem
reddere valemus, vel adscribimus Causa
Cui adscribi non possit.

3° Si Sensibus et affectibus veh
ementioribus debiliore succedunt,
Sensus debiliores per fortiores
deprimunt.

deprimunt. exgr. in statu timoris an
xietatis affectiones multas Corporis non
Sentimus

4° Representaciones Sope Sensus
Interni objectis externis ascribuntur,
Cons. ad eam Impressionem objectorum ex
teriorum Confunduntur exgr. qui audit
se revelationem immediatam a Deo ac
cipere, et hac ratione sibi illudis.
Multa praesentia revelationes ex hoc
fundamento Sufficienter explicari possunt.

III Apparentiae ex Ima ginatione orta.

Imaginas Nos in errores inducere
potest. Nam:

1° Representaciones Imaginacionis Sope
sunt tam fortis, et vividae, ut cum re
presentacionibus Sensus Confundantur
Cons. pro Sensationibus realibus habeantur.
Hoc observatur in Hypochondriacis
Scilicet

Stultis Funatius Cef. Exempla fune-
ta, prebent hospitia mente capti. Ex-
empla lege in Schaumann's. Psychol pag
161-168 Ibidem exemplum etudii
Veneti pag 169 et Jesuiti Sympsoni

2° Imaginatio perceptionibus sensualibus
peregrinas Subiicit Imagines
quæ cum perceptionibus realibus con-
funduntur, et quibus obiectiva adscri-
bitur realitas, atque existentia, specha
et visiones Nocturnæ hinc originem
repetunt. Quod adolescentuli personis
quas perdite amant falsas adscribunt
perfectiones, hinc explicari potest. Sa-
moræ a^o d. amittit ymens que les poly-
pus autres homes Racine et Horatius
Dalbinum Delectat polypus et Agnæ.

3° Imaginatio etiam impressiones
sensuum extollere, et vividiores reddere
valet. Unde et sensum Calamitatis
et

et sensum felicitatis extollere et au-
gere potest. Catullus avem exanimatam
triste reflet, elegia. Hinc pretium af-
fectionis organes quassam exgr Monu-
menta Antiquitatis Supellectilia pa-
rentum Personarum deamalarum. Hinc
aversio organ. quassam alimenta Cef.

4° Imaginatio cum perceptionibus
sensualibus potest peregrinas affo-
ciare representationes, per quas Nos, a
consideratione obiecti abstrahit, et Nos
detrahit, præcipuis si representationes
illæ sint pregnantes. Hinc Juvenes
per imaginationem vividam turbantur.
Causæ vò per quas imaginatio Nos
detrahit, possunt esse innumeræ. Hæc
fuit ratio, quod Rei in Iudicio Ario-
pagitarum Capite velato Comparere
debuerint. Hanc ob rationem exponebant
Sæpe Cadavera hominum occisorum Ro-
ma aspectui populi

5° Imma

5° Imaginatio saepe res posibles trans-
format in actuales. Unde ei, quod mere
possibile est, actuale, et obiectivum ad-
scribimus existentiam exg. Aethiops
convinat paradisum ubi securus. Sed
a^o Christianis, et huic paradiso actuale
adscribit existentiam

(S21^o 1° 2°)

IV. Apparentiae et Memoria ortae.

Memoria quoque producere potest errores
Nam:

1° Memoria ut plurimum est de-
bilis. Cons. plurimarum rerum oblivis-
cimus, quas antea habebamus. Hinc
si eventum quempiam recensamus,
multas circumstantias omittimus Cons.
res aliam plane induit faciem, quam
reveram habebat

2° Memoria raro est fidelis Consq.

34
Cons. res equidem reproducit, sed non
eo ordine, non ea forma, qua Contigere,
verum ordinem formam, et Circumstantias
ad mutat, Cons. falsam nobis praebet
representationem

3° Persepe etiam Imaginatio est
activa, una cum Memoria. Cons. saepe
Imaginatio defectum Memoriae ~~per~~ supplet,
et representationibus per memoriam re-
productis, peregrinas immiscet repre-
sentationes, quae nunquam Contigerunt.
Haec est ratio, quod saepe fabulae an-
tiquae immisceantur Historicis

4° Si representationes senilibus
preceptis oscitantur. Sicut precepta, si
obscura, vaga, et non satis determinata
fuerint: memoria se inter eas confun-
dit, et falso reproducit: exg. saepe
traduntur Docent, v. pastor, quod
ea docuerit, quod revera nunquam
docuit

Docuit; memoria enim res auditas fal-
so reproducit

§² Si representationes Similes
fuerint representationibus olim habitis
facile inter eas confundit memoria
Hinc Diogenes, qui vitam propriam
describere cum grano Salis est
credendum, ea enim, quae in aetate viri-
li cogitantur, facile aetati puerili
adscribunt, quod saepius ~~enim~~ evenisse
Aesopio videtur in sua Confessione

§² §² §²

V. Apparentia ex affecti-
bus, et sensibus orta.

Sensus grati, et ingrati ma-
gnam habent influentiam, in iudiciis No-
stra, ex iis plerumque falsa Iudicia
sua repetunt originem. Etenim

1° Sen

1° Sensus pueri facile confun-
ditur, cum sensu veri. Ea quae nos
delectant, et Nobis placent, facile
pro veris habentur, sed saepe decipi-
mur. Nam etiam falsae represen-
tationes, possunt ita proponi, ut pla-
ceant.

2° Representationes quae sensum
voluptatis in Nobis ~~etiam~~ excitant,
nitimur retinere, eas vero quae sunt
molestae, et ~~tediosae~~ vellemus libenter
expellere animis Nostris. Ac studi-
um ~~hoc~~ ^{hocce} animi Nostrum, in errorem
Nos induit. Obstat enim quo minus
rem accuratè descriptioni subiicere
et penitus perpendere possimus;
consequenter in Iudiciis ferendis, saepe
sumus precipites, si cui favere
mus, facile in favorem ejus oia

ad Crasimela, si quem crasimela men-
tio quoque ejus molesta est nobis
3° Sensus Voluptatis, et recte
influit in Imaginacionem, eaque ex-
citando, liberando representationibus ejus
conculcat ludum. Deo facto Imagi-
natio peregrinas associat representa-
tiones, cum representationibus nostris
consequi nos distrahit. Deo Magis
viridis e, Imaginatio eo facilius
nos distrahit egr. legimus librum quam
pian, imaginatio excitatur, peregrini-
nas subiit imagines, et distrahitur
attentio nostra, Cons. rem accu-
rate perspicere non possumus

4° Affectus etiam nostri he-
rensus vehementiores, qui vix ratio-
nis supprimunt, ne errores nos indu-
cere possint, Deum enim ferocis affectibus
abrupti

36
abrupti sumus, rem positus dispice-
re, et perpendere non valemus, Cons.
ut plurimum falsum gerimus iudici-
um, affectus obnubilant mentem, fa-
ror, odium, ira, indignatio invidia
et v. augent, v. diminuant objecta
Cons. his, et similibus affectibus abrupti
longe aliter iudicamus, Affectibus agi-
tati ea, quae sunt non videmus, ea
quae o sunt sunt videmus

5° Soepe confundimus inter se Sen-
sus specificos dicentes sunt sensus
juvendi, pulchri, utilis, boni, Subli-
mis, explicatio horum sensuum per-
tinet in Criticam Aestheticam
a. Juvendum e. id quod sensibus
immediate placet, egr. toni, harmoni-
ci, odor rosei cibi delicati et
b. Pulchrum dicitur objectum visui
et auditu perceptibile, quod absque

absque studio partialitatis adeoque
propter solam formam placet. Sen-
sus palari resultat ex eo, quod ima-
ginatio, atque intellectus, in activita-
tem harmonicam conciliatur.

c) Utile est quod ad finem quempiam
consequendam optima est e.g. Divitiae

d) Donum est quod cum fine rationis
necessario convenit e.g. verum dicere

e) Sensus Sublimitatis est partim
gratus, partim ingratus, quem exci-
tant in Nobis objecta, quae ne maxima
quidem tensiones imaginis com-
prehendi possunt e.g. Universum eterni-
tatis superficies Caeli et similia
kritisch der Urtheilskraft et d. d. d.
kritisch des Geschmacks

f) Taciturnitas quod est tensione rerum
Intellectus percipimus impedit Nos.
Saepe in Investigatione veritatis, Unde

37
Unde saepe praepudia, et falsa
propia. Per educationem accepta per-
manent, in Nobis, usque ad extremam
statem, nihil enim laboris impendi-
mus illis evadendis. Falsa etiam
venerunt, quae ex Confessione nostrae
ignorantis oritur, impedit Nos in con-
veritatis, in ignorantia magis per-
sistimus, quam ignorantiam nostram
confiteremur, atque ad Investigationem
veritatis accederemus.

(§ 2/3^a)

Apparentiae, et Facultate
appetendi ortae

Facultas appetendi haud raro ad
falsa iudicia nos perducit. Quia Nam

1° Inclinatione nostra erga producta
artium liberalium antiqua, veneranda
falsa producit iudicia. Quibusdam pla-
cuit enim producta antiqua aliis vo-

vero recentiora e.g. In Poësi, Pictura,
Sculptura, et quidem unice propter no-
vitatem, et antiquitatem Penibus plo-
lent antiqua, juvenibus nova. Hora-
tius arguit eos, qui Protestantiam Car-
minis Siquidabant ex antiquitate. Sape
etiam acriter prestrinxit Conjugem
Andree Davies, quod solum Homerum,
et Poetas antiquos laudabat.

2° Eia quæ optamus, apparent eæ
vero similia, et facile credimus. In
hoc enim Casu solite exquisimus
omnia argumenta, quæ rem optatam,
probabilem reddunt; Exem. plerumque
apud Helveticum, De Monacho, qui cum
Muliere Nobili observationes Astronomi-
cas faciebat, ex hoc fundamento argu-
mentis, et Sape subtilibus, apudificam
vinum adhibimus. Quare Lucius Tardus
Coniuncti de veritate paradisi, in quo pu-
ella formosæ ministrant illis, qui pro

pro religione mortem oppetunt, Quare
Satis facit Catholica argumenta pro
dogmate Transsubstantiationis.

3° Inclinationes Nostræ, attentionem No-
stram dirigunt, et defigunt, ad Certe quæ-
dam objecta, quæ facto representationes
Nostræ observant, et nos in errores indu-
cunt. e.g. erraret is, qui in regno quopiam
statum, et conditionem duntaxat Nobili-
ter observans, regnum beatum esse
dicere, e.g. quod Nobilibus bene sit.

4° Passiones quoque errores generant,
qui enim passionibus agitur rem accu-
rate perpendere nequit. Hinc Sape
parentes amore excitati, vicia liberorum
animadvertunt. Eruditi v^o Scientias, quas
trabant extollunt, de aliis vero contemptive
loquuntur. Litterator laudant litterate-
turam, Mathematicus, Mathematicam
quamquam oēs Scientiæ ordo inter se
vinculo cohercant, laudet Mercator quæ

quas vult vendere Merces Horat.
 §2 Propensio hominum ad torporem, et
 ignorantiam plurimos generat, errores,
 ac hōs pertinaciter adherent,
 suis opinionibus, propriis religionis et
 exarum enim et verum illis ē moles-
 tum. Atque propria et, Systemata No-
 va, in quibus scientia primum
 plurimos manifeste oppugnatores,
 et adversarios, Gal. Galilei Septuagena-
 rius pro Systemate Copernicorum con-
 tendit expertus ē. Formantes pro eodem
 Systemate viros combustos

C; Nimia cupiditas, et affectus nomi-
 nis, et gloriæ producit dogmata pa-
 radoxa, et Monstruosa multorum propriam
 Non ita sicut alii. Historia Philo-
 sophiæ satis exempla suppeditat, non
 modo inter Philosophos Græcos, verum
 etiam recentioris fœci, et sunt qui

qui ut Sapere videantur, dogmata absurda
 et absurda rationi contraria tuerentur. Lique-
 apud Archenholz 3. 42 p. 137

§3 Falsa etiam Philautia multos
 producit errores, multi enim excitati
 per Philautiam infallibilitatem quen-
 dam sibi met ipsis tribuunt, et sic
 detrahunt ad Egoismum dogmæ,
 objectiones, et argumenta aliorum, cum
 contemptu rejiciunt, et seque oraculum
 generis humani esse existimant. Falsa
 ergo Philautia producit Detrahentes in-
 ter eruditos, quales etiam inter
 Philosophos recentiores.

(§2/2)

VII; Apparentiales et errores
 qui ē signis captivum nostrorum
 seu vocabulis oritur et signa

Signa quoque Coptum, seu vocabu-
la, varios generant errores. Nam:

1° Non semper possumus, Coptus, et
Cogitationes nostras, per vocabula deter-
minatam Significationem habentia Desig-
nare, Consequ^r Significatus vocabulorum
facile confundimus inter se, quod si
homines cogitationes suas, per signa fixa
sepe Designare possent, multo pauciores
essent certamina, et Disputationes inter hos.
Disputatio enim ex^o oritur ex Logomachia
ex: Qui pprio felicitatis adherent
per veram felicitatem, id plane intelli-
gunt, quod alii per puram moralitatem

2° Sepe ipsa tantum vocabula, intel-
ligimus, et credimus sensum etiam voca-
bulorum nos intelligere ex: Memus crea-
tus est per Deum, Deus per filium
suum hos necemur, amice ois intelli-

180
intelligunt sensum horum proonem
3° Sepe diversi termini videntur di-
versas Designare res, quamquam revera
eam eandemque Designent, et eodem ter-
mini videntur Designare eandem res, quam-
quam diversa Designent. Hinc multi error
oritur etiam in ista Communi. Popu-
lus Romanus Imperatoriam Caesari Deser-
tignitatem, quam sub titulo Regis Deser-
re Designabat populus Pallius pro titu-
lo regis Martius est primem Consulis
abinde vo^t Imperatoris titulum, et forma
regiminis eadem est in essentialibus, nomina
H^o sunt diversa: Iudicium Cartesii de Re-
cipitabilis valet etiam de philosophis
quibusdam recentioribus. Heloetius de l'
Esprit Philosophia recentior exempla Sup-
peditat ex: Phenomena et objecta externa
Nomenon, Res in se et per se, Objecta
intel

intellectus, Entia cogitationis, Objecta Intellectus in abstracto, Objectum transcendens sale, conceptus rei et Termini hi adem seant, Disputationes Soepe producit, igno- rantia vero Significationis vocum; De abusa vocum agit Lockius De Intellectu huma-

no 42 Soepe propter labilitatem memoriæ nostræ, Soepe propter defectum attentionis, Soepe vò ex ignorantia confundimus inter se vocabula, et propterea peregrinam illis supponimus sensum egi. Si agitur de Philantia, et is qui exilantes attendit di- cat actum esse de Finantia etc.

5° Soepe Grammaticalis conjunctio verborum habetur pro Logica conjunctione conceptuum, quod circa fanaticos observari potest, qui litteras et vocabula quidem absurde conglutinant, et iis miram quan- dam vim ascribunt egi. Talis erat conjunc- tio Abraham dabo et Abrahæ Posteriorum

41
J. Droughton Lexicon p. 8:9 T T
(§ 45^{ca})

VIII Apparentiae et In- tellectu ortae.

Logica veritas erat, convenientia cognitionum nostrarum, cum Legibus In- tellectus, Logicus error est Disconvenien- tia Cognitionum nostrarum cum Legibus cum tamen credimus cognitiones nostras Logicam habere veritatem, et Apparentia Logica consistit in rationibus, quæ nos promoveant, et Logicam falsitatem pro Logica veritate habemus. Error Logicus evanescit, quamprimum leges Intellectus nostræ notæ nobis erunt, Contra quas erramus

Pro veritate Logica Conceptuum Judi- ciorum, et rationum leges sunt ex- positæ in Logica Pura, error committi possit

potest tam in formaone ceptum,
quam in formaone Iudiciorum, et raō
ciorum, si Intellectus debilem atten
tionem haud exhibeat

Ratiocinia vitiosa in quibus falla
cia he: Disconuenientia ratiociniorum
cum legibus intellectus occultatis dūm
tur Sophismata seu Paralogismi So
fismatum s. fallaciarum Species sunt

1^a Sophisma ambiguitatis seu fallacia
figurae dictionis, quando in Syllogismo
idem terminus diuerso significato sum
mitur, Consequi in Syllogismo quatuor
occurrunt termini

2^a Fallacia Compositionis et Divisionis
quando id Collectiue summitur, quod an
tea distributiue summebatur. ex. Sem
pronius potest conuincari, et fidibus ludere
Sempronius nunc conuincatus, ergo potest
nunc etiam fidibus ludere. etc. hanc

42
Ad hanc Sophismatum Speciem per
tinet Sophisma vulgarissimum, quod
ab Euclide et Megarone originem re
pedit, Sophisma illud dicitur acroale
et summitur ab acroo frumenti, a caluo
capite, et cauda equina Horatius

3^a Omisse restrictionis Necessarie quando
id, quod in premiffis cum restrictione
summebatur, sine restrictione Sophisma
hocce appellatur Fallacia a dicto Secun
dum quid ad dictum simpliciter ex. Qui
bene bibit, bene dormit, Qui bene dormit
non peccat, qui non peccat est Sanctus,
ergo qui bene bibit est Sanctus

4^a Fallacia Non Causa ut Causa
quando ad demonstrandam propositionem
argumentum tale adhibetur, quo veritas
eius non probatur, Tales demonstrationes
dantur in Critica et Psychologia Rationali
tale argumentum est, si quis veritatem Ali

Religionis Cupispiam ex eo vellet demon-
strare, quod ea sit antiquissima

5^a Fallacia plurimum Interrogationum
Sive Loquacissima Polyrethetor, quando
questiones ita formantur, ut ad neutram
commode respondere possit ex: Desisti
ne furari

6^a Fallacia ignorantis Clerici, seu
Fallacia refutationis irritos, quando ad
refutandam propositionem argumento utimur,
quo ejus veritas impingi nequit ex: Si
pprium formale per exempla refutetur

7^a Fallacia petitionis pprie seu Cir-
culus, in demonstrando, quando id, quod
demonstrandum est, in demonstratione tan-
quam Demonstratum supponitur ergo
Si quis existentiam Dei e Sacris li-
teris demonstraret.

Errat itaque Intellectus.

a) Simi formatione Coptum judicium
et ratio

43
rationalium. Debitam attentionem ad
leges Intellectus laud adhibeat

b) Errat ut plurimum propterea, quia
sequitur aliorum auctoritatem, v. ex dis-
fidentia irruent suam, v. ex torpore et
ignorantia, dum semper aliorum sequitur
auctoritatem, ut sequitur passivam ra-
tionem

c) Errat et in cogitando sibi ipse
se contradicit, adeoque si est inconsequens;
inconsequens. e. is, qui sibi ipse
identidem contradicit. Hoc inde fit,
quod asserta nostra, cum aliis veritatibus
confere negligimus s. vid. in Russario Hel-
vetius 36

d) Errat Intellectus si absque previo
et serio examine ppria, quae prima fron-
te e speciem veritatis praeferunt assu-
mat, et judicia sua inattemperat.
Pria falsa sine ratione sufficienti utitur

usurpata dicuntur Prejudicia
(§ 46^a)

Iudicium quodlibet iustale, quod e' rāo
quibus minus sufficientibus, vel etiam
aliquando sine rāone sufficienti pro ve
ro habetur, dicitur prejudicium. Prejudi
cium potest esse, in d, et per se pro
pō vera, sed si rāo ejus haud per
spicua fuerit dicitur prejudicium agn.
Si Philosophus ad fidem et Astronomi be
dat Solem circa axem suum intra
25 v. 28 dies converti, sed huius rei
rāonem haud perspicit dicitur pre
judicia. Hoc sensu nullus hominum
careat, prejudiciis, sensu tamen propria
prejudicia dicuntur. Propia, quod ex sub
jecti iustis rāonibus pro veri habentur

(§ 47^a)

Sources Prejudiciorum Principales

1^a Imitatio aliorum, quatenus sequimur
alios

44
aliorum auctoritatem

2^a Torpor et Desidia, quatenus opiniones
et ppia nostra, examini subijcere Negli
gimus

3^a Consuetudo, quatenus ppia per edu
cationem institutionem, et exempla accepta
quoniam sunt erronea, utinam potius
quam multo labore ad verum veritatem
pervenire vellemus.

4^a Propensio quedam, ad ppia quaedam
pro alia adoptanda, quam propensionem
in Nobis producit Educatio Religio, forma
regiminis, Natio, temperamentum, et alia
quodque Causa ex q^{ue} Catholicus propendit
ad opus Super erogatorium habendum.

(§ 48^a)

Prejudicia possunt esse varia

1^a Prejudicia Personarum quo pertinent

2^a Prejudicia Nationis quolibet
etiam Natio sua habet prejudicia de
qua mox agit Zimmerman ubi National
Stolz. Prejudicia religionis quilibet homi

hominum suam h't religionem pro vera
Præjudicia ætatis, ætas ægilis, ægilis,
juvenilis sua h't præjudicia. Præjudicia
auctoritatis, et Sectæ, Sæpe enim Sectæ
incipiam magis favemus, quam aliæ Hi
storia Ecclesiastica, et Philosophia exem
pla suppeditat

2. Præjudicia Temporis seu sæculis
Sæculi æq. illius ferri candentis, aquæ
ferventis Sagonum natatu, et in genere
judicia Dei sic dicta. Huc referri possunt
etiam Indulgentiæ Papales. Hæc in China
hodie dem creatore auctori e. Voltaire L'his
toire de l'Esprit humain p. 155

3. Præjudicia Loci, quæ in hac, aut illa
regione vigent. æq. In Japonica Dalai
Lama habetur pro immortalis in Europa
Pontifex pro infallibili apud Indos,
Metempsychosis e. dogma, et viduarum com
bustio Super tumulo Maritorum de
functorum e. Signum amoris Sinceri

4. Præjudicia Climatis, Dixerunt Naones
Sub Diversis Climatibus, Dico diverso modo
Sibi representant eælum, Sub climate for

45
ferido tanquam sedem quietis, et otii
æq. Hobbes et alia orientis Nationes, apud
Septentrionales gentes fortitudo, et virtus
militaris put. unicuique largientes in
Paradisum Celestem inhærent. Hic Hor
atii Mioris Deorum honores
virtute bellica eximios excipiunt, Sæpi
orant, et ad Mensas Deorum du
cunt, ubi rector illis prouincunt; In ha
paradiso vò honores non torpent otio,
verum lusus militans exercent. Quare
præjudicia clima producat apparet
Cosmogonia diversarum Nationum

§ 2. Præjudicia Divi put. etiam justa
tas mentis famulantes, quæ respectu
præjudicia Sunt Logica Aesthetica
et Practica.

Præjudicia Logica
Prolocutio ad Proverbia usita

usitata, et Sententia auctorum
classiarum
2^a Provocatio ad Senium Commu-
nem, sed Consensus multorum ho-
minum o^o e^o Criticium veritatis ex-
plebejus motum solius adscribit o^o
telli. Celum sibi representant, ut
receptaculum animum mortem et
bi sistit tanquam personam lib^o et
representantes sunt falsi.

3^a Prejudicium Imitationis quod e^o
torpore, et ignavia Intellectus oritur
Dicitur etiam prejudicium aliend
auctoritatis, Prejudicium hoc est
frequentissimum. Maxima pars ho-
minum jurat in verba Magistri. Re-
ligio vulgi, e^o religio turba, et Pas-
torum.

4^a Prejudicium Consuetudinis
recepti, hinc sepe Dogmata quidam
o^o etiam ob rationem vera esse credunt
nisi quod ea longa Consuetudine firma

Firmata sunt in animis nostris

obs. Dogmatibus religiosi renunci-
are, e^o valde difficile propter longam con-
suetudinem. Sub Frederico 2° Rege Do-
natus singularis casus contigit in cau-
sa pastores, qui aeternalem penam
negabat, Voltaire etiam cessit prejudi-
cibus religiosi in articulo mortis.

5^a Prejudicium Egoismi Logici, qua-
tenus quis sibi, et suis loqui certo
Senium infallibilitatem adscribit. Hinc
oritur Spiritus Demonstrationis Contradictio-
nis Decisionis Dilatorius, et propositio.
Dogmata paradoxia tuendi egoismus e^o
morbus animi, oritur enim e^o falsa
Philantia nimia confidentia virum
cum primis v^o inde, quod Egoista bonis
suis, cum bonis aliorum hominum
severe comparare negligit.

6^a Prejudicium antiquitatis, et novita-
tis, Nec antiquitas, nec Novitas p^o e^o
Criticismum veritatis

7^a Preju-

42. Prejudicium Analogie quatenus
ex particulari convenientia duarum
rerum concludimus, ad convenientiam
absolutam. At Analogia justo latius
non est extendi, sope enim fallit.

2. Quodlibet simile, est etiam dissi-
milit. Ex Analogia minus recte ap-
plicata oritur in religione Anthropo-
morphismus. In Philosophia quoque
varii errores oriri possunt. Ex tribus, quor-
um fere primum, hocce valet in
Mathesi; sed in Philosophia non.

(§ 502)

Prejudicia Aesthetica

Prejudicia haec sine locone Aes-
thetica intelligi nequeunt,

1. Id quod in usu est, est pulchrum
At stante hoc proprio, id quod pul-
chrum est variatur, et mutatur conti-
nuo

2. De

47
2. De Gustibus non est disputan-
dum, he. Notio pulchri, est tantum rela-
tiva, pulchritudo mixta est utique vari-
abilis, quem diversi homines diversis
rebus delectantur, sed pulchritudo pu-
ra seu sensus puri pulchri prout
quavis quae sensus per se ipsos cum
aliis communicari nequeant non est
variabilis, nemo enim est, qui non
magis delectaretur ordine proportionis
Symmetria, harmonia, quam Confusi-
one disproportionis, et disharmonia vix
Snells scribit des Geschmacks

3. Prodicta artium antiquiora et
perfectiora quam nova, at antiquiora
et novitas, nihil decedit. Prejudicium
hocce explicari potest ex consuetudine
et associatione idearum J. Voltaire et Ergd.

(§ 512)

Prejudicia Practica

1. Minima non curat Praetor Proprii

Primum hocce est falsum, si ad
actionum moralitatem applicetur.

2° Id quod est utile, est etiam mo-
raliter bonum; Non Semper

3° Ea quibus alii non ceduntur et
licita, primum hocce est nimis la-
xum, Stulte enim hoc vaga vocas
esse licita

4° In Causis Conscientiam tangen-
tibus, ne sis nimium Severus, et
Delicatus, primum hocce repugnat
prout moralibus, et ad Sclera por-
tas pandit

5° Cave quem Natura Notavit. Est
primum per experientiam formatum
Sepe tamen falsum. Forma Venusta
et Deformis non est Criterium verum
Characteris Moralis, Pelle Sub agni-
na latitat Mens Sepe lupina.
Plura vide Hiebertus in Logica
pag 262.

Caput

Caput Tertium De Remediis Errorum

§ 52^a

Ut errores evitare possimus requi-
runtur

1° Cognoscere debemus vires animi
Nostrae Cognoscitivae eorumque limites

2° Diversas Species apparentiarum ab-
enorum, et modum, quo apparentia resolvit,
et errores ex eis oriundi tolli possunt. Ut
vires hae praestari possint requiruntur

Studium Psychologicum Empiricum Logicum,
atque Criticum facultatis, Cognoscitivae

3° Iudicium Nostrum Suspendere de-
bemus, donec rem accurate, et ab omni
parte investigemus

§ 53^a

In Logica applicata non modo for-
tes apparentiarum, atque enorum, verum
etiam remedia, quibus errores tolli pos-

possint indicari dnt. Ordo in remediis in
dicandis is erit, qui est in fontibus ap-
parentiarum, atque errorum propositis

(S. 54^a)

I Remedia Contra errores & sen-
sibus externis ortas

1. Primum et ante omnia investi-
gari dnt, num organa sensuum nostrorum
sint integra, et forte vitata esse or-
gana nostra Concludere possumus ex eo,
si objecta non ita sistunt, ac organa
aliorum. In hoc casu morbi organorum
tollendi vel sensus nostri instrumen-
tis adjuvandi, si neutrum fieri pos-
sit Subjectiva perceptione pro objecti
vis habenda & sint

Objecta in eandem situm, et eam distan-
tiam dnt constitui, ut cuilibet debito
modo possint percipi. Audiamus sit de-
bita Sphaera apperceptionis, determinari
potest per experientiam, et experimenta st.

49
Et sepe distantiam objectorum multum
dependet non a nostro arbitrio, in eo
casu apparentia monet, quamquam de-
fuerit, ergo Sol videtur moveri, & Terra
Sol et Luna, in horizonte major apparet
quam in Meridiano

2. Objecta diversis temporibus, ex di-
versis perceptionum punctis, et inter di-
versas media, et c. fieri possit diversis
sensibus dnt representari, et spectari,
ergo si moneta in fundo vasis ex certo
visus puncto spectetur, elevata esse
videtur, si ex alio spectetur fundo, vasis
adhaeret, si fluvius sepe profundus est
deprehenditur per tactum, qui per vi-
sum minus profundus videtur

3. Ad objecta vite percipienda de-
bita temporis longitudo est convertenda
De iis enim quae celerime, et ascitan-
ter sumus contemplati, iustum judi-
cium fieri non possumus, Circumstantiae
sensibus nostris illudunt per nigrum
celum

Celeritatem. Hinc Socii huius objecta, quae
nocturno tempore prole Spectis hinc,
accuratius contemplantur, pauciora ha-
beremus Specta.

5° Animus Noster occasione perceptio-
nis sensualis, debitam conscientia gra-
dum ita habere, si timore tristitia, vel
Melancholia sit occupatus, objecta falsis
representabit. ex: Quando Sophonisba Eubo-
rea Samuelum Prophetam & mortuis exi-
tauit, Saul non penitus investigare
non potuit, erat enim tristis & Melan-
cholicus.

6° Si perceptio sensualis repugnet
veritatibus cognitis, pro illusionis conclu-
sionem habenda ex: Si circumferamus
pro glorie plumbea se trahit nec
in evectus. Hoc ludario distingui pro
Somnia, & Perceptionibus realibus.

7° Probe distingui. It id, quod sensi-
bus percipimus ab eo, quod per conclusi-
onem addimus ex: Nocturno tempore ii
denuo a arborem, et per conclusionem

50
ranos transformamus in Membra sua
bi Apparentia organica delogi p^ro, &
perceptiones nostras ritose, cum percep-
tionibus aliorum conferantur.

SSS^a

II. Remedia Contra errores
quies & uel Interna ~~or~~ ^{int}.

1^a Statum animi nostri observare
est valde difficile. Lucia

a) Imaginatio peregrinas & subitima
ginationes animae observatoris, Consequi atten-
tionem ejus distrahit, hinc in observandi
statibus animi nostri, attentione valde
tuta opus est.

b) Nonnulli Status animi nostri
ita sunt comparati, ut in iis observatio
plane sit impossibilis ex: Quando ag-
fahy agitamur, si v^o observatio ~~met~~
instituta, affectus remittunt, et pro
cipitantes. Itaque.

c) Observatio tunc est instituenda, quando

quando animus Noster tranquillus est.
Tunc vobis obiectum observationis deest.
Nihil ergo aliud restat, nisi ut statum
animi Nostri per intermedium Imaginatione
reducamus, sed hoc pacto illatio est
facilis, et statum animi Nostri fa-
cile inter se confundimus.

2^a Si modificationes animi Nostri le-
vissime et brevissime successerint, atque
adeo observatio sit imperfecta observatio
repellenda est, si fieri possit, si non
possit saltem imaginatione, et Memoria,
status animi Nostri renovandus est.

3^a Maxime difficile vobis est, illusio-
nes tunc evitare, quando Subjectivas
Causas Internas perceptiones pro objecti-
vis habemus, adeoque id, quod in animis
Nostri tantum existit obiecto
~~externo~~ externum adscribimus. Hoc quod
casu observanda est regula. Quod si
perceptiones seu sensus interni veritatem
Cognitis

51
Cognitis repugnent pro illusionibus et
habendo ergo. Siquis recitaret suum
Deo. v. Angelis colloquia institueret, quod
Hypochondriacis, Sanatis, visionariis, et
Cognitis Superstitionis accidere solet.
Hoc in casu multum juvat et studium
Psychologiae. Porro hoc in casu serio
examine Subjici debet et status animi No-
stri, inquirendum est, quidnam representatio-
nes influxum habuerint in statum a-
nimis Nostri, quae Causae representationes
animi Nostri exaltaverint, et vividius redi-
derint, quid singulare, et extra ordinarium
sit in ipsis Nostri, et utrum idem No-
stris per Causas ordinarias et naturales ex-
citari in animis Nostri poterint. Hoc
enim examine instituta illatio saepe
evanescit, si vero illatio. Sensus interni pro-
ducit motus animi in eo casu media
hanc nihil juvant, nisi media Physica
juverint. ergo. In Hypochondria dispellenda.
§ 562

§§ 62

III Remedia Contra erro- res ^{qui} ex Imaginaone ^{iunctis} or^{ti}ntur.

Error ex imagine or^{ti}, vitari et
tollerⁱ pot^{est} si

1. Attentio nostra dirigatur ad objecta
sensibus percepta; si ea pluribus sen-
sibus subiiciantur; Consequ^{er} perceptiones
nostre, quod obsecund, et confusae erant, clare
videntur. Hoc in educatione quoque ob-
servandum est, Pueri adfectionibus sunt,
ut objecta, quae reformidant contrahunt.
Notum est factum Periculis bello Pello
ponensicis, hoc plene commendat Rous-
seau

2. Causae quae imaginationem nostram
reddunt vividam removendo sunt, Cons.
inflatus Imaginatio in perceptione
sensuum tolli et, iudicia et propagitum
ex hoc fundamento habebantur No^{te} 3. In

52

3. Inquirendum est, nomeⁿ Comedio ac
representacionum Nostrarum per imagina-
tionem sit. producta, secundum leges
affectionis Idearum. Hoc autem dele-
gi potest, si Comedio representacionum
nostrarum, examini aliorum hominum
subiiciatur. eg. si Mahumedanus per
ppia educationis, et religionis inductus,
honorem, et venerationem erga Sepul-
crum Mahumedis sentiat; quod ex
aliis, nam aspectus Sepulchri Mahu-
medis eodem in iis sensus excitet:
vel si quis sanctitatem, et infallibilita-
tem Pontifici adscribere aspererit, quod
rat, ex aliis, nam aut haec representaciones
cum pontifice committantur, et contra-
rium depellunt, Comedio representa-
cionum, soli imaginacioni adscribenda est
4. Perceptiones Nostrae, si repugnent
legibus salutem, Imaginacioni sunt ad

adhibendum; et pro apparentis habende
Huc pertinet visio, Constantini Ma
qui exemplum Orontis virg. et Orontis 4.
vel aliquis putaret, se animam ho
minis defuncti defuncti, per aperturam
januam in hanc mundum vidisse

5.) Si perceptiones quidam repugnant
veritatibus Cognitis, producantur
per hanc Imaginam ex. Si quis
putaret se per Angelos suble
tum esse in celos, et ea referret quae
in celis aguntur, vel aliquis affirma
ret se videre thesauros in terra re
conditos, si aliquis alio, et parare
confecto tingat etc.

6.) Soepe fixa quidam Idea, tam
firmiter insidet animo nostro, ut ex
pelli nequeat, ex. In Hypochondriacis.
Hoc in casu ad media Physica medi

53
maluenda est fugiendum, Soepe enim
causa morbi in corpore latet, qui hoc
morbo laborant iis distractione quiescit,
lont. Solitudinem dul. fugere, et conu
sationem querere. Nutritum et sub
tali Imaginari. Immerman ubi
die Constanti, Soepe vō iusta propor
tio, inter vires mentis tollitur, et ea
Subjectivae representationes, pro objecti
vis habentur ex. in stultis, in hoc
casu sola medicamenta et tempus ju
vant

7.) Imaginatio referenda est, et Sub
iectiva rationi.

§ 7^a

Vii.) Remedia Contra errores
qui e Memoria ^{intra} ~~extra~~

Ne Memoria in errores nos inducat,
debilitari memoriae et succurrere hinc
oritur vō per exercitium, si nō in eta

etate puerili, et juvenili exerceatur. Quia
ratione debilitati Memoria sublevari pos-
sit, Regulas suppeditat Psychologia
regulae illae fundamentum habent in asso-
ciatione Idearum. Regulae sunt

1.) Representaciones quae memoriae in-
primuntur, et quae retinenda, vel repro-
ducenda sunt, cum attentione, et reflexio-
ne debet percipi, Const. Distincte debet
videtur addi. Hoc in conceptibus fit
per Analogiam ipsam, in intuitibus
vero si representaciones perceptae pluri-
bus sensibus uterentur.

2.) Representaciones retinenda, v. repro-
ducenda in ordinem naturalem, et facilem
redigi, hi enim distinctius retinentur, si
confusio est in representacionibus fa-
cile obliuiscuntur et eridunt animo.

3.) Ut eo facilius retineri queant
representaciones notari debet objecta propria
et cum eis sit connectenda reliqua ^{repraesentationes}

repraesentaciones

54
4.) Connecti debet cum Circumstan-
tiis loci, et temporis, cum aliis reprae-
sentacionibus et similibus, et talibus, quae
prompte redeunt cum signis externis.
Hoc etiam pluribus notum est, multi
actionibus quibusdam adeo affectantur,
ut si ipsam actionem suscipere ne-
queant, in sermone penitus confusio-
nis exemplum ad vocari legatur in Schaumannis Psyche p. 135. Huius
fundamento innotebatur Art. Mnemo-
nica veterum.

5.) In fluxus Imaginacionis in memori-
am tollit, haec enim representaciones
reproducendas depravat, confundit Const.
plurimos generat errores.

(§ 582)

6.) Remedia Contra errores ^{qui} ex
affectibus et Senibus Nostris
^{ortus}

~~est~~ oriuntur

1.) Occasionem Desquisitionis affectus est vitandi, nec prius iudicium est ferendum quam affectus Nostri non descriptus, tranquillo igitur animo, Semper iudicandum est, affectus enim tranquillam animi Deliberationem impediunt, Historia Salustiana De bello Jugurthino omnes homines qui de rebus dubiis Consultabant etc.

2.) Quoniam Sensus Nostri insensibiles influunt in iudicia Nostra, Cogitationes Constituamus nosmet ipsos in locum, et statum aliorum, et sedulo Despiciamus, quid alii de hac re iudicarent, Cetera iudicia aliorum hominum Comparanda sunt, Cum Nostri agerent regentes Consilia etiam cum aliis communicarent, aliter Saepe iudicarent, proponunt rem, sed adulatoribus

3.) Objura de quibus iudicium est

est ferendum, Diversis temporibus et diversis visus punctis Cons. ab omni parte periculis et Despicienda, et examinanda. Haec ratione securiores erimas ab erroribus, Hoc equidem est molestum sed meliorem Consortium ad accuratam veritatem Conducit

4.) Enthusiasmas Semper evitari est, rectum enim Mentis iudicium impedit, ut affectus quilibet ergi. Si quis enthusiastica aestimet artem quendam magni nominis etiam Imperfectiones ejus admirabilis

5.) In Desquisitione veritatis nunquam est anticipare resultatum, Sensus Nostri est Dilectus iudicia Nostra precipitare, veritas propter nullum alium finem est propositum

6.) Cognoscenda sunt Nostre inclinationes, et passionis quae nos Saepe ad iudicia falsa ferenda Determinant erg.

eq: ambitio, affectio, invidia, sympathia
Misanthropia odium ~~ad~~ religionis
et et Nationis Philantropia falsa et
Influxus et influxum et affectum in
iudicia Nostra tolli st.

(§ 59^a)

VI.) Remedia contra errores
qui e facultate appetendi ⁱⁿ ~~or~~ ^{or}

1.) Cognoscenda sunt nostrae inclina-
ones, et passiones, ut earum influxus in
iudicia Nostra eo magis evitari possit
eq: Si quis propendeat ad iudicia dicta
torice ferenda, iudicia sua non debet
praecepitare, vel si quis deprehendat
in se ipso inclinationem ad effectum
et ostentationem, iudicia sua seorsum
examine subijciat.

2^a Si Iudicia et resultata Nostra
desquisitionis, cum votis Nostris conferen

Conferent, in eo Casu Serio attenden-
dum est neutralis vicibus examine Subi-
cienda, nec enim quod optamus facile
videmus eq: quia ois magis facimus
Systemati Indeterministarum, quam Sy-
stemati Fatalistarum, facile induci
possumus, ut gargaris eorum assensum
prebeamus

3.) Licet inclinationes nostrae multum
influant in iudicia Nostra, non prius
est ferendum iudicium, quam res, ab
omni parte penitus fuerit investigata
eq: multi iuristarum ex praepiudicia
Nationis, et studio partialitatis le-
gislationem nostram pro perfectissima
hnt, quamquam ad hanc rem digni-
ficandam Nosse nos oportet, etiam
legislationem aliarum Nationum et con-
tesque Constitutionem Anglicanam
Sistit Nobis, tanquam ideali perfect

perfectae Constitutionis, perfectionibus
enim illius Constitutionis exaltatis
imperfektionen retinet

4.) Passiones animi obnubilant men-
tem, unde tranquillo animo non pas-
sionibus turbato est ferendum judi-
cium eg. Multi Enthusiasmo abrepta
in caelum regentis Cujuspiam faula
laudibus extollunt. Idem tranquillo
animo assiteri saepe judicare loquuntur

5.) Praeprimis enim vitandum est,
ne Philantia in iudicia Nostra in-
fluat, Haec enim efficit, ut tam per-
fectiones, quam Imperfectiones No-
stras justo majores nobis representen-
temus, Unde Nosmet ipsos Nosse est
valde difficile, Philantia etiam mag-
num est impedimentum in inveniendis
bonis, exempla sunt Chironides, Ea

57
Ea medicos efficit Doctos, qui exuditio-
nem etiam si quanta cumque quid demon-
strat, si qua vis occasione ostendere non
dubitant, ut ignotos fallere possint

6.) Afferta Paradala sunt vitanda
vitanda ea si ambitio, Superbia,
affectus nominis et famae animo expel-
li possunt, sed saepe hi morbi altius
agunt in animo radices, et in ceteris
etiam nobis influunt in iudicia No-
stra. Ego remedium hocce tantum valet,
quantum bona verba, quantum bona
verba aegroto. (S. 600)

VII Remedia Contra errores ^{qui} e
Signis Captivum Nostrorum ^{signis} ostendunt.

Ut errores hi vitari possint observand.
1.) Omnibus vocabulis fixis, et determi-
natis significatus est tribuendus. Ple-
rimum enim errores, et plerimum Disper-

Disputationes sunt ordo ex sensu vocabu-
lorum indeterminato, et Logomachia. Certa-
tur saepe de lana Caprina, Historia
Ecclesiastica, docet multos saepe ho-
mines propterea Hereticos appellatos
fuisse, quia Theologi se invicem non
intelligebant, ut sensum dogmatum
in malam partem detorquebant. De
Contentionibus Religiosis videatur Wolsey
Hinc vel veri termini sunt audendi
v. e. lingua peregrina mutandi, et ju-
re Civitatis donandi, v. denique ut am-
biguitas civilis non Circumscripta
2.) Signa cum rebus signatis o. e.
et confundenda, saepe signa sunt di-
versa, vel v. eadem e.g. regule prag-
maticae, regule prudentiae Politicae,
Regulae morales Hypotheticae Conditio-
nales
3.) Locutiones proprias distinguenda et

58
sunt ab improprie, et tropicis, si
confundantur plurimos confusio ista
generat errores cum primis in religione
In Philosophia locutiones tropicis
quantum fieri potest vitanda. Ergo et
historicus, Poeticus, Floridus, cum
Philosophia consistere nequit, Philoso-
phia separata, quamprimum cum ea
Poeticis coniungitur obscuritas enim
inducitur.

Obs. De abusu vocum agit Loche
De intellectu humano.

VIII. Remedia Contra errores
que Intellektus oritur.

Ut Intellectus ab erroribus proderet
vi possit, observanda sunt regulae.

1.) Cognitione sufficienti rerum rerum
debemus esse instructi, de quibus iudi-
cium ferre valeamus. Non prius itaque
iudicium est ferendum quam loquendum
pro.

melius nobis Comparaverimus, et Deci-
sive judicare

2.) Omnis precipitancia vitari debet, in
judicando, judicium itaque suspendi et
donec rem ab omni prorsus parte aequi-
curale examini subiiciamus, et rem de
bito modo perspicimus. Difficilium est
de omnibus rebus dictare et decisive
judicare et suspensio judicii differt
a renunciatione judicii. Haec in eo con-
sistit quod de quibusdam objectis pro-
sus nequeamus judicium ferre. Cons.
renunciamus iudicio egi. qualis est
futurus status Noster post mortem

3.) Non debemus ~~et~~ semper aliorum
sequi auctoritatem, et praeibant in
aliorum in sententiam. Qui hoc mo-
do agit, et nunquam per se cogitat
sequitur ignavam rationem, et semper
est pupillus. At semper ledere debe

debemus quod ille

4.) Vitanda est partialitas in judi-
cando, et iudicia nostra, ad amissionem iudi-
cium alienorum exploranda et exami-
nanda. Haec ratio vitatur Egoismus Lo-
quens

5.) Consequenter est cogitandum, Incon-
sequentes sumus si iudicia nostra si-
bi invicem identidem contradicant

6.) Cognoscenda est sphaera Nostri
conatus, et de iis tantum objectis iudici-
um est ferendum, quod intra sphaeram
conatus Nostri jacent. De iis vero, quod
extra sphaeram conatus huius sunt pro-
sita, silentium est. Hinc infinem mul-
tum confert Critica rationis p. Aliquid
de Monismate ludo in honorem Kantii
per et Brandon ludo et inscriptione, at-
tius volentem exuit

7.) Examinanda sunt praepudicia ne

Nostra, quae originem repetunt v. ex
educāone, v. religione, v. Circumstantiis
quibus lingue utimur

§2 Omnes nostrae opiniones, et omnia
dogmata, Severo examini sunt subji-
cienda, cum primis vō dubitandum est
de proprium illorum veritate, quae vel
per educāonem, vel per religionem, vel
per institutionem praecceptorum, et per
verbum, vel per auctoritatem aliorum
animis nostris instillata, ab eis egerunt,
radices, sepe enim in possessione
veritatis nos esse opinamur, cum erroribus
atque praecipitiis occupati sumus

Caput Quartum
De usu mediorum, quibus
Cognitiones nostrae augeri at.

atque ampliari possunt
Sectio Prima
De Meditatione
(§ 62^a)

Cognitiones nostrae augeri atque amplia-
ri possunt 1° Per meditationem 2° Per expe-
rientiam propriam seu immediatam 3°
Per experientiam alienam seu mediatam

Objecta vel sunt Sensibilia, vel et su-
pra Sensibilia, seu transcendentalia,
Haec jacent extra Sphaeram Coenae huius
non enim per Objecta experientia possibi-
lia. Haec itaque cognoscere, et Coenam No-
stram de eis augere non possumus, ut
Critica facultas cognoscit attendit

(§ 63^a)
Coenae nostras acquiritur et auger-
mus, vel propriis viribus, propria
activitate, vel eas discimus ab aliis.
In primo Casu sumus Autodidacti et

et autodidactos Sensus Strictissimo nullas
datus, etiam ii, qui absque ulla institutione
et lectione vult se bonos proprio
marke excelsis ipsis evolvere volunt
et evolvunt lentos facere potest pro-
gressus in augmento bonum suum.
Bonos quoque eorum erunt Imperfecti
dum proprio Marke quamquam non
sine institutione et lectione. Novas in-
venit veritates, quae antea erant incognitae
qui per se cogitat, nec semper aliam
instillit vestigia, dicitur hoc respectu
Ingenium. Ein Kopf Geni. Qui nihil
per se cogitat, verum semper in verba
Magistri jurat et Imitator.

Ingenium distinguitur a Genio Inge-
nium adscribitur illi, qui in Scientiis
novas producit bonos extra Libitum
Newton Geni dicitur illi, qui in arti-
bus humanioribus sc. Poesi Picturas
Sculptura et excellent atque opera pro-

61
producent. prestantissima e.g. Homerus
Klopstock Corregio et
S. 642

Detectio et Inventio differunt
Detectio significat id, quod existebat
quidem, sed erat incognitum observare
e.g. Coel Detectio insulas multas Aust
Stralio. Invenire significat Floorem de
eo obtinere, quod antea nesciebat e.g.
Pythagoras erat inventor Theorematis Pytha-
gorici et ejus demonstrationis Otto Gu-
ricke Nullus Pneumatica

Detectiones, et Inventiones videntur
fortingentes seu fortuitae, studio et
dala opera quosdam. Detectiones et In-
ventiones plurimae originem suam
dnt Casu fortuito e.g. Inventio pul-
veris pyrit et detectio Symplicis thui
versis per Newtonem. In primo Casu
requiritur Attentio, et observatio, in secundo
do. loco et pro judicium discretivum
Inven

Inventio Divinus Methodica Si ve
relatibus Cognitis juxta propria Logica
novae veritates efficiantur et deducan
tur. Minus Methodica Si inventos con
tingentes novam aliquam inveniat ve
ritatem. In primo Casu operatur ratio
in Secundo Ingenium, judicium Discre
tivum, et facultas approbationis

§ 65

Inventio, atque Detectio requi
rit, Meditationem, ordo in Meditatione
juxta rationis propria Divinus Metho
dus, objectum vero Meditationis Thema.
Quod attinet regulas juxta quas me
ditatio de quolibet objecto instituenda
est, regulae illae etiam si darentur,
essent generales, et hanc observationem
non multum juvarent Nos.

In Logica pura videmus quod qualli
bet eorum Considerari potest propter quod

62
quantitatem, qualitatem, relationem, et mo
dum. Si igitur circa objectum
quodpiam meditatio instituenda sit
illud Considerari potest ex quadrupli
ci hocce puncto. Et si objectum sit
Sensibile accedere ad hunc sensum et lo
cus est, sed regula huius quoque magis
inseruit in eum finem, ut loquens nostras
quas jam habemus, in ordinem red
diligamus, quam ut propter huius metho
di novas invenire possemus veritates

§ 66

Meditatio v. est Analytica, vel Syn
thetica. In primo Casu objectum resol
vitur in sua Criteria, atque adeo Distin
ctius redditur, in Secundo loquens
me alias addere volo loquens eorum si
notio Moralitatis resolvatur in sua
Criteria meditatio est Analytica, si vero
propositiones inter se connectantur eum
in finem, uterque nova propositio deducatur
medi

meditatio est Synthetica

Meditatio Analytica et Synthetica non debet Confundi cum Methodo Analytica et Synthetica in meditando, in meditatione quae instituitur juxta methodum Analyticam ascendimus a propriis ad Consequentias, seu a proximo proprio ad propria Superiora. In meditatione vero juxta Methodum Syntheticam a propriis descendimus ad Consequentias, seu a proprio Supremo ad propria inferiora. Quando Meditatio in Analyticam et Syntheticam dividitur questio est. Quis est Scopus seu finis nostrae meditationis quando vero meditationes instituitur juxta Analyticam v. Syntheticam methodum questio est, quomodo quaque ratione finis obtineri possit? § 64

Meditatio quolibet pro objecto habet Thema quoddam, Thema id est propositum in forma questionis, seu problematis. In quolibet problemate dantur sunt Spectanda scilicet quae

63
quodlibet he id quod invenire volumus, et Datum he ea ex quibus quodlibet est eliciendum. Questio seu Thema exprimit id quod quaeritur, Cones quas habemus sunt Data ad Solvendam Questionem

§ 65
Problema quod Solvi debet Contradictionem, et impossibilitatem nullam debet involvere, Impossibile est problema quod Solvi nequit

1° Si Contradictionem in se involvat
2° Si vel Data desint ad Solvendam questionem, v. e. i. Data cum quodlibet in vera Causali causa fuerint exgra Si quaeratur quibus penis afficiet Deus homines mortales malos, quamdiu durabit judicium extremum et similia, Saepe Data non sunt expressa verum ulla loquens hinc nostrae massa est Datum exgra Si pro immortalitate animae novum argumentum inveniri non possit

3° Si questio ita sit comparata ut

meditatio est Synthetica

Meditatio Analytica et Synthetica non debet Confundi cum Methodo Analytica et Synthetica in meditando, in meditatione quae instituitur juxta methodum Analyticam ascendimus a propriis ad Consequentias, seu a proximo proprio ad propria Superiora. In meditatione vero juxta Methodum Syntheticam a propriis descendimus ad Consequentias, seu a proprio Supremo ad propria inferiora. Quando Meditatio in Analyticam et Syntheticam dividitur questio est. Quis est Scopus seu finis nostrae meditationis quando vero meditationes instituitur juxta Analyticam v. Syntheticam methodum questio est, quomodo quaque ratione finis obtineri possit?

§ 64

Meditatio quolibet pro objecto habet Thema quoddam, Thema est. pro proponi in forma questionis, seu problematis. In quolibet problemate duo sunt spectanda scilicet quod

quod situm he id quod invenire volumus, et Datum he ea e' quibus quod situm est eliciendum. Questio seu Thema exprimit id quod queritur, Consequenter quae habemus sunt Data ad Solvendam Questionem

§ 65

Problema quod Solvi debet Contradictionem, et impossibilitatem nullam debet involvere, Impossibile est problema quod Solvi nequit

1° Si Contradictionem in se involvat
2° Si vel Data desint ad Solvendam questionem, v. e. i. Data cum quod situm in vera Causali causa fuerint exgra Si queratur quibus penis afficiet Dues homines mortales malos, quamdiu durabit judicium extremum et similia, Saep Data non sunt expressa verum arsa lo quis hinc nostrae massa est Datum exgra Si pro immortalitate animae novum argumentum inveniri esset

3° Si questio ita sit comparata ut

Due responsiones oppositae ad Contradictionem ducant, exemplum Supplicabit Critica Cosmologiae rationalis

§ 69
Si a datis descendimus ad quesita problema solvitur Synthetice, si vero a quesitis ad data ascendimus, problema solvitur Analytice exemplum ad casum
1um Problema Potest ne quis ad religionem amplectendam legi? Data Religio immititur Convictioni interni, Convictio autem vi exteriori extorqueri Nequit ergo nemo potest ad religionem et ad casum
2um Problema In triangulo possunt ne esse duo anguli recti? Data Angulus rectus continet 90 gradus lons. Duo recti 180 Trianguli tres anguli aequales sunt 180 Si igitur in triangulo duo recti anguli essent, pro tertio angulo nihil reliqueretur ergo o^o possunt esse, in 1° casu problema solvitur Synthetice in 2° casu Analytice

§ 70 In

64
§ 70
In Solvendo problemate quo ad Data regule sequentes sunt observandi

1° Data nec plura nec pauciora sint esse, quam ad questionem solvendam requiratur: si plura dentur in questione Data est praescriptio, si pauciora questio est indeterminata exgr si queratur. Sabet ne luna suos involat? et suam atmosphera pro hac questione solvenda Data sufficientia desiderantur

Obs si solutio questionis jaceat extra Sphaeram Coelis humana, questio solvi Nequit

2° Data non sint esse tantum negativa per se enim nos determinare nequit

3° Data cum quesito sint esse in relatione in qua proprium scilicet ad consequentiam posito enim proprio, poni debet consequentia, Conseq^o positus Datis poni et quod exemplum est argum^o morale pro in

immortalitate animae

§ 71

Cones nostrae sunt v. a priori, vel a posteriori illis adhuc Criterio utilitas et necessitas, his o^o atque hoc Criterio dignosci potest, quoniam lo^o est a priori, cones a priori sunt v. Philosophiae, v. Mathematicae, illae imitantur unice Cognitionibus, seu v^o constructione Cognitionum. Ex Philosophia et Mathematica, vel est absolute pura vel mixta, cones Philosophiae pura augeri possunt duplici modo.

1.) Operationes animi nostri resolvantur ut de lege possit quoniam Cognitionis purae, et quoniam propria in natura intellectus nostri fundatur. Hoc praestitit Kant in Critica rationis purae.

2.) In massa cones nostrae requiramus cones eas, quibus Criterium utilitatis et necessitatis competit. Haec ratione disting

Distingui possunt Cones, quae prorsus empiricae originis sunt ab illis quae sunt pura Mathematicae cones augentur et ampliantur per constructionem Cognitionum reliqua vide Hiesemitters Logik § 46.

Sectio Secunda De Experientia propria seu immediata § 73

Cones Empiricas acquirimus per Sensus, Sensualitas dividitur in Sensus et imaginationem, per Sensus obtinemus representationes de objectis praesentibus per imaginationem de absentibus, Sensus est duplex sc. Externus et Internus: externi sunt 5: per hos obtinemus representationes de objectis externis, per ~~et~~ internum vero de diversis mutationibus et statibus animi nostri.

§ 75

Per Sensus nostros obtinemus repre

representaciones Singulares, seu intuitus, ut
intuitus, ut intuitus obtineri possimus de
objectis requiritur 1.) Apprehensio 2.) Com-
prehensio apprehensio fit per sensus, sed
quia objecta quaelibet externa continent
in se varia he varias partes, appre-
hensio non fit in instanti verum suc-
cessive, ut ideo apprehensio successiva sit
possibilis requiritur Comprehensio quae e-
st actus Imaginacionis. Nam dum sensus
successive apprehendunt varias perceptiones
momentorum evanescerent, nisi imaginatio
eas continuo quasi praesentes retineret,
Concl. sine imaginacione perceptio sensualis
non est possibilis

Obs. et Apprehensionem et sensualium peragi
successive evidenter observamus in objectis
maioribus

§ 75
Cones Empyricae fundamentum habent
in perceptionibus sensualibus seu in
perceptionibus sensus interni percepti

66
perceptiones sensuales non dum sunt co-
ones, varia quae in objectis continetur con-
necti. primum dicitur in virtutem Conscientiae
Concl. objectum et de representari ut sit to-
tum seu unitas, Coniunctio hoc variis
in unitatem Conscientiae est functio in-
tellectus, intellectus itaque ex intuitu seu
representatione singulari format cognitionem
Empyricam, intuitus objecti tunc dicitur
fit loc. Si & cognitio hinc antecesserit
ad cognitionem itaque objecti cuiusvisque re-
quiritur sensualitas intellectus

§ 76

Ex intuitibus inter se Comparatis
formari possunt per abstractionem Logi-
cam Cognitiones abstracti ut constat e Logica
pura

Et Cognitiones inter se Comparatis pari-
ter formari possunt Cognitiones
1.) Per Separationem Logicam, si Criteria
praesentem referuntur ad ipsam Cognitionem
2.) Per Synthesin et successive nova
novas

novaque adjuvantur et Criteria autem hinc
sicut logica determinatio

§ 77

Ad Coones non suffiuntur Coptes
verum requiritur iudicia: hinc sunt vel
Singularia v. particularia; v. universalia

Per experientiam obtinemus primum
iudicia ~~long~~ Singularia, quilibet enim
Sensualis perceptio est intuitus objecti
Singularis. Ex iudiciis Singularibus for-
mamur iudicia particularia, et universalia,
sed haec non sunt absolute, verum tan-
tum comparative universalia. Hoc obtinemus
partim per inductionem, partim per
Analogiam. Quod per inductionem atque
Analogiam regulae universales formari pos-
sint, ejus rei fundamentum est Supposi-
tum hocce, Natura legibus universalibus est
Subjuncta Leges naturae grales quales sunt
absolute necessario et universaliter, non sunt
Empyricae originis, verum fundamentum ha-
bent in natura facultatis cognoscit ~~et~~ ^{et} ~~et~~ ^{et}

et oēs aliae regulae sunt Comparativae
tantum universales, et per consequens Empe-
ricae originis. Regulae tantum per inductionem
nem, et Analogiam formatae in vita com-
muni habent usum maximum, et iis
carere non possumus. Multa Scientia
innituntur unice inductioni et Analogo-
gia

§ 78

Experientia dividitur in vulgarem
sive communem et eruditam sive ar-
tificialem, illa obtinetur sine praedio
apparatu, et examine: Haec requiritur
attentionem sensum, et saepe apparatus
artificiales exgra. Vulgaris erat expe-
rientia Mebor in Anglia circa vario-
sas Vaccinas, erudita vō Ineritii
cum ostendunt aerem gaudere gravi-
tate atque elasticitate

§ 79

Experientia Vulgaris innititur obser-

observationibus instituendis; Corpora
 relinquimus in naturali suo statu,
 et tantum ad mutationes eos attendimus
 ex qua quanto observamus aerem in ra-
 -dice montis esse densiorem, quam in
 caumine montis. * Experimentia Sape
 apparatus insignem requirit,
 per quem Corpora in eum statum
 collocantur in quem perire non per-
 venisset. ex qua experimentis Confirma-
 tum est animalia, in spacio ab aere
 vacuo cecidi, et minorem esse loc-
 porum gravitatem sub aequatore, quam
 circa polos. Experimenta requirunt in-
 strumenta

80

Experimenta instituntur ob dupli-
cem finem n p
1. Ut per experimenta veritas p[ro]poris
proposita conformetur, in hoc casu ef-
fectum Nimus practice, etq[ue] d[icitu]r
ad

ad ostendendam aëris gravitatem et
elastilitatem experimenta cum Anflia
Pneumatica instituuntur

2° Ut per experimenta novae regulae,
et leges deligi possint, si effectus predicti
provisis ~~non~~ ignorant experimenta ut
institui dicuntur Cuius ~~est~~ eventus
exgra Cuius eventus instituebant expe-
rimenta primum Voltaire cum Colum-
na sua circa electricitatem annualem

Per observaciones atque experimenta
regulas formare valemus generales.
Hunc in finem sedulo attendendum Ne
Criteria individualia, et Contingentia
in iudicia nostra immisceantur, hoc
enim universalitatem regulæ destruent.
Atque observaciones atque experimenta
debent 1.º Diversis Temporibus institui
et repeti. 2.º Diversis in locis. 3.º Circa
diversa Corpora ejusdem speciei 2/2

4° Diverso modo, si enim Cautiones
hæc negligenter fuerint Circumstantiis con-
tingentibus & resultatum Instituent
exempla Si in instituendo experimento
vitium Commissum fuerit, et conclusio
precipitante formata sit

(§ 82)

Ut observaciones atque experimenta
rite instituantur in observatore atque
experimentatore requiruntur

1. Sensus integri atque excitati
2. Memoria fidelis
3. Attentio tenax et fixa
4. Intellectus et Iudicium discretivum
5. Instrumenta optima quorum partes
Combinationem partium utrum et appli-
cationem observant optime nosse debet
6. Observator debet prævidere locum ejus
rei esse instructus circa quam expe-
rimentum instituit
7. In iudicando non debet esse præceptus
8. Inter observandum attentus debet

69
Debet esse etiam ad minimas Circumstantias

(§ 83)

In observacionibus atque experimentis
instituendis observanda adhuc sequentia

1. Et Defectus Sensionum nostrarum
ad non existentiam objectorum conclusio
est o. debet formari. Sæpe enim Sen-
siones adveniunt, et eas non percipimus
Si conclusio hæcce valeret multa non
existerent, quæ existunt

2. Vitium Subreptionis non debet
committi. Committitur vitium hocce
quando v. phantasma imaginationis pro
ipsa Sensione habetur. v. id quod per
ræsonem ræiocinium colligitur pro ex-
perientia v. quæditur exempla Si quis
Considerasset se expertum fuisse Cir-
culationem Sanguinis. v. Si quis influxum
physicum probare volens ad experien-
tiam provocaret

Sectio

Sectio Tertia

De Experientia mediata seu Testimonio § 84

Cones Empyricae, quas non ex propria experientia haurimus, verum per alios nobis Communicant^{ur} inniuntur testimonio Relat^{ur} aliorum. De experientia propria dicitur fides Historica. Fides varias habet Species utpote
1. Fides dicitur rationalis et necessaria. Si finis propter quem credimus sit finis rationis necessarius ex ut legi n^{on}li satis fieri possit dicitur etiam n^{on}li
2. dicitur pragmatica si nostrae inseruiat utilitati ex nulli se facias nimis Sodalum

3. Doctrinalis quando Cones nostrae applicandae ~~fi~~ Causa aliqui propter auctoritatem aliorum ~~ad~~ credimus ex Syllhema Copernicanum
4/2

70
4. Historica si facta quaedam propter relationem alienam credimus

§ 85
Fides historica immititur testimonio Testes sunt v. immediati, v. mediati. illi dicuntur etiam testes Oculares seu Oculati, hi v^o Aurib^{us}. Oculati sunt qui experientiam propriam referunt: Aurati v^o, qui aliorum

§ 86
Testis dicitur
1. Fide dignus, si rationes Sufficientes adfuerint Cur testimonio ejus fides sit habenda, Suspectus, si rationes Sufficientes adfuerint, Cur testimonio ejus fides habenda non sit. Testimonium non potest recipi, si aperte sit falsum. Certitudo quae testimonio immititur dicitur historica.

§ 87
Ad formatam veritatem testimo

testimoniorum pertinet, ~~et~~ ut objectum
de quo testimonium perhibetur sit
objectum Cogitationis possibile. Hinc
1. Falsum est testimonium, si cir-
cumstantias repugnantes utraque con-
tradictionem in se continet. ex gra
Testimonium Caji Cassinii in oratione
pro Milone

2. Si Legibus experientie et aliis
veritatibus Cognitis repugnet ex gra
Testimonium Pythagore quod Arcium Met.

Ille ego sum nemini Trojanum tem-
-pore bellis Penthides Eupphobus eram

3. Si testimonium perhibeatur
de objectis, que sphaeram experien-
tie superant de statu mortuorum

§ 88
Qualitates testium fide signorum
1. Dexteritas testis, ut gaudet fa-
cultate testimonium de re quapiam per

71
perhibendi utraque loco objecti, locum
testis ne superet.

De sinceritas testis, ut habeat volun-
tatem, veritatem dicendi

§ 89

De dexteritatem testis requiruntur

1. Facultas Cognoscendi objecta he. tes-
tis sufficienti loco ejus rei debet esse
instructus, de qua testimonium perhibet

2. Requiritur organa integra

3. Requiritur et status talis, in quo testis
observare potuit ea, de quibus testimo-
nium perhibet

Testimonium itaque non potest valere.

1. Si res, de qua testis testimonium
perhibet, superet locum ejus ex gra
Si agatur de veritatibus Sublimibus
v. de phænomeno celesti, testimonium
plebei, v. hominis inculti nihil valet

2. Non valet testimonium, si agatur
de objectis experientie, et organa testis
fuerint vitata ex gra Si testis testimo-
nium perhibet, de alto, quod aitas orga

organa requirit, et eia^{dem} de sermone
3.) Si testis oscitantes praefi et
sine debita attentione, et reflexione rem
se observasse confessus fuerit, proprii
mis in rebus quam observatio atten
tionem, et reflexionem requirit.

4.) Si testis morbo quopiam intel
lectus perm angustia laborat exgra et fue
rit nimis crepidus, fanaticus, enthu
siasta, hypocriticus, et simplex, seu
pudus, et in eo attentio, v. memoria
deficiat: si imaginatio ejus fuerit nimis
livida at

5.) Si testis occasione observacionis
diversis affectibus agitat^{us} fuerit, v.
tanquam testimonium perhibet exgra
ira, indignatione, et similibus

6.) Impediunt accuratam rei obser
vationem, morbi, et variae corporis af
fectiones, nec non paroxysmi exgra
ebrietas, deliquium animi, hebetatio
sensus, morbi comitiales paraly

72
paralytici Casus. at

7.) Non valet testimonium si testis
Cogitata, et observaciones suas appime
exprimere, et cum aliis communicare
nequeat at § 90

Ad Scientiam testis requiritur

1.) Ut in eo adsit studium sincerum,
et serium veritatem dicendi

2.) Ut testimonium sponte, et nullo
cogente perhibeat. Determinare num testis
sit sincerus, est valde difficile, qualis
enim sit voluntas testis non facile e
perspicere

Suspecta e sinceritas testis, si ra
ones adferant, quae ad falsum testimonium
perhibendum impellere poterant Sili
cet.

1.) Interesse seu Commodum e testi
monio speratum. Hinc Suspecti sunt
historici, qui biographiam suam in
viris existentium scribunt

2.) Odium, invidia, favor, Hinc perti

pertinent ad rem personam, religionem,
nationis sub. Huiusmodi suspectus est
toricus, si vel odio, vel favore indutus
historiam scribit

3.) Metas exgra suspecti esse pos-
sunt illi, qui sub Despotismo scri-
bunt

4.) Suspecta est sinceritas testis, si
ad mentium induendum proclivis
deprehensus fuer fuerit, sed in hac re
magna cautio opus est.

5.) Si testis obiter tantum quiddam
refert

6.) Si testis de semet ipso testimo-
nium perhibeat, aspiciendum est
nomen amore proprio impeditur veri-
tatem depravaverit retinuerit lib.
In Anglia non exigitur, ut quis con-
tra semet ipsum testimonium per-
hibeat, id ergo, qui Diogeaphiam
propriam describat cum grano
salis fides ~~non~~ adhibenda exgr Douffia
§ 91.

§ 91
Fide dignitas Testimoniorum Censeit

1.) Si nulla ratio sufficiens exogita-
re possit, quod testem ad veritatem reti-
nendam impellere possit

2.) Si in nulla relatione cum teste
fuerit exgra Si scriptor peregrinis
testimonium perhibeat de rebus Hun-
garum

3.) Si testimonium perhibitum
directe oppositum fuerit, commoto et
emolumento testis

4.) Si constiterit Character nullus Testis

§ 92
Testimonium testis immediati pra-
ferendum est semper testimonio tes-
tis mediati. In testimonio enim tes-
tis mediati in censum venit de re-
ritas, et sinceritas, et immediati tes-
tis. Fidem merentur testes mediati
1.) Si constiterit testem immediatum
esse

esse fide dignum

2.) Si testis mediatus testimonium testis immediati probe intellexit lous. referre potuit ea, quae a testibus immediatis audivit

3.) Si testis mediatus fide dignum testis immediati iudicare potuit

4.) Si constet Testem mediatum testimonium immediati nequaquam iudicare

5.) Si unam eandemque rem plures testes mediati seu aucti, eodem modo referant, hinc proverbium, una oculus plus valet, quam decem aucti

Deo plures coordinati testes de eadem re testimonium perhibent eo magis fide dignum est testimonium. Multitudo vero testium subordinatorum fide dignitatem testimonii dependet a fide dignitate testis immediati

§ 93.

§ 93.

Traditio Oralis est testimonium tertium sibi invicem subordinatum, quando scilicet rumor ab uno teste ad alios, atque alios propagatus successive, et testis immediatus non constat. Traditiones tales nequam habent fide dignitatem. Fide dignitas vero Traditionis eo magis imminuitur, quo plures sicut testes subordinati, per quos traditio propagatur

Sectio Quarta De Critica et Hermeneutica

§ 94.

Testimonium Duplici modo perhiberi potest scilicet ore, v. scripto tenet. In testimonio scripto duo momenta est expe-
tenda scilicet.

1.) Authenticitas totius scripti et partium ejus, haec est duo inter se comprehendit scilicet.

a) Utrum scriptum aliquod ab auctore sit profectum cui adscribitur
b. Nomen

6. Nem oia Scripti loca sunt genui-
na, v. quaedam Supposititia, Disquisi-
tio hujus rei e objectum Criticæ

2) Sensus Scripti genuinus ex more
e objectum Hermeneuticæ, seu artis
interpretandi libros

§ 95

1. Authenticitas num Scriptum
aliquod ab auctore sit profectum,
cui ascribitur judicari potest

1) Si Scriptor v. in Scripto v. in
aliis Scriptis auctorem se esse Scripti
profiteatur, et Scriptores loci vel
recentiores haud Contradixerint

2) Si Scriptores loci v. etate
etate Scriptores proximi librum quem
pam auctori prætento ascrib. aut.
Testimonium v. Scriptor locorum
preferendum est testimonio Scriptor
Seniorum

3) Scriptores fide digni in suis
Scriptis

Scriptes loca ex ejus opere citent et
auctori prætento ascribant

4) Si Stilus libri, cum Stilo aliorum
Scriptoris librorum Conveniat

5) Probabilitatem Coniungat rei id
quoque Si in libro Contraverso nihil
quidpiam occurrat, quod moribus modo
Cogitandi loci Circumstantiis, et even-
tibus ejus etatis, et Regionis in qua
auctor vixit Contradictum exgra non
potest Authenticum esse Scriptum, et
in eo talia memorentur quorum loci
etate Scriptoris erat impossibilis, v.
Si facta referantur, quæ post mortem
Scriptoris prætenti contigerunt

§ 96

Suspectum e scriptum aliqua
Si auctor nomen suum haud pro-
fessus fuerit, Si Scriptores tantum de
rioris etatis Scriptum auctori ascri-

adscribant, Coeri vō nautiquam

2.) Si rationes afferunt Sufficientes
ob quas Suppositio libri presumi
potest exgrā. Ut major auctoritas
libro Coniuncti possit

3.) Si p̄p̄ia, et Coenes in Scripto
Contraverso repugnent p̄p̄is, et Coe
nibus auctoris in alijs ejus operib;
et sit diversum

§ 97

Scriptum aliquod non ab eo
auctore profectum esse cui vulgo
adscribitur per consequens Suppo
sit ee patet ex sequentibus

1.) Si in Scripto facta et
eventus referantur, quos post mor
tem auctoris Contigisse Constat

2.) Si Scriptum Coenes Suppo
net, quod eo tempore quo auctor pre
tensus vixit erant impossibiles exgrā
Oracula quae Zoroasthō vulgo adscribuntur

* 320. alii Hermet Trismegisto vel Foth.

luculenta inde Continet Criteria ves
tigia. Neo Platonismi Consequē Ora
cula ista Scripta esse post natum
Christum merito asseri potest.

3.) Si Stilus aperte Seriores Sup
ponat etatem

4.) Si Scriptores Coeri fide digni
Scriptum alii adscribant auctori v.
Si iidem Scriptum hocce Supposi
tum ee testentur

§ 98

Ab Authenticitate totali differt

Authenticitas partialis Scriptum
totum potest esse Autheticum; parti
vō possunt esse vitiate adulterate ca
usae, quae id vitiantis, et mutilantis au
sam praebere sunt variae Sc.

1.) Negligentia et ignorantia Scribae
qui imperites linguarum multos sepe
errores commiserunt in adscribendo

2.) Notae Soepe marginales textui inde

inserebantur loca, quae uni vel alteri
sectae fauebant, et erant Contraria

2.) Temporis vetustate, et injuria
quoque Scripta multa Corrumpeban-
tur, et haud poterant accurate legi
ex gra per putredinem ignom maculas

§ 99

Locum quompiam esse genuinum
inducant Criteria sequentia

1.) Si locus in originali seu auto-
grapho auctoris adsit

2.) Si locus in alio authenticō scri-
pto auctoris ab ipso auctore citetur

3.) Si ab aliis fide dignis auctori-
bus tanquam genuinus citatur

4.) Si in et versionibus fide
dignis adsit

5.) Si cum textu cohereat et necesse
nexus locum necessario supponat
Minus genuinus saltem suspectus

et locus Si

1.) Cum contentu haud cohereat

2.) Si locus res in se continet quarum
loci aetatis auctoris erat impossibilis

3.) Si locus propria sine se continet
quae cum propriis ejus auctoris in aliis
Authenticis scriptis contentis non
cohereant

4.) Si stilum plane diversum
habeat

5.) Si locus in exemplaribus et
versionibus vetustioribus desideretur

Ab Textus scripti aliunde genuinus
et sine integro, et nihil inde ma-
lum fuerit, atque ita sit hodieum
ut ab ipso auctore ~~non~~ profectum.

In Casu Contrario Textus est adu-
lteratus, et corruptus.

§ 100

Ex frequenti exemplarium Descriptione
ortel sunt lectiones variantes: Variata
ha

hec lectiones v^o s^o. immediata vel
mediata. Immediata est si ex diver-
sis exemplaribus inter se collatis
cognoscatur. mediata si ex versionibus
vel citationibus cognoscatur

Determinare utra lectio alteri
sit preferenda, et quidnam sit vera
est Objectum Criticæ. Maximam habet
auctoritatem lectio illa, quæ in auto-
grapho auctoris erat.

§ 101

Si intuitu textus lectiones fue-
rint variantes Determinari debet quæ-
nam lectio sit maxime probabilis.
Atque in finem Conferenda sunt in-
ter se lectiones variantes, et partim
ex auctoritate exemplorum et Codicum
partim v^o observata auctoris
methodo Determinari debet, quidnam sit
lectio vera v. satem probabilis.

§ 102

§ 102

Regula Hermeneuticæ præcipue
1. Commentator perfecta Cōne d^e
esse instructus ejus linguae qua liber
explicandus est Scriptus

2. Debet nosse ea, sine quibus
auctor rite intelligi nequit, qualia
sunt etas, mores, historia, cultura,
religio, forma regiminis nationis
quæ auctor vivens erat, nec non
biographia, et Stilus auctoris, ejus
Jure, ppia et opiniones, quæ ejus
etate vigebant.

3. Verba, phrasæ, et Sententiæ non
debent extra nexum cum aliis Conside-
rari, ita plerumque agunt Antago-
nistæ p^o Criticæ

4. Et Significatum vocabulorum or-
dinario et proprio non prius est
recedendum, quam rationes sufficiens
adferant, auctorem sensu in proprio
qual

quodam Summisse engra in eo Casu
Si mentem suam celare voluerit

5.) Commentator mentem et Sen-
tentiam suam non it auctori sup-
ponere, eique affingere

6.) Ratio habenda est locorum Clas-
sicorum, in quibus auctor mentem
suam studiose exposuit, et ex illis
erueendus est genuinus vocabulorum
significatus

7.) Interpret debet esse verus
equus he non debet in scriptis aliis
primo statum passu Contradictiones,
absurda, et vocabula mente Cassa
querere

8.) Loca, quae sunt obscura, et am-
bigua explicantur, v. e. parallelis quae
se se mutuo illustrent. Parallelis-
mus v. e. Realis v. verbalis, v. mixtus.
In primo Casu loca inter se long-
venient in re, et essentia, in secundo
occurrunt vocabula inter se Conveni-

79
Convenientia, in tertio ad est Conveni-
entia et in re, et in verbis

9.) Si in Auctore Contradictiones
occurrunt, Dispicendum est, num Con-
tradictiones sint verae, v. tantum ap-
parenter

§ 103

Interpretatio libri dividitur in
versionem, paraphrasim, et explica-
tionem

versio v. e. litteralis v. e. libera, in
1° Casu adheremus sollicitè verbis
auctoris in 2° Exprimimus tantum
Sensum. Paraphrasis in exponendo
auctoris Sensum addit ea, quae ad aucto-
rem intelligendum faciunt. Commen-
tatio est expositio auctoris plenior

Sectio Quinta

De Lectura et institutione
verbali

§ 104

Finis lecture is ē, ut Cogitata
aliorum Cognoscere, atque hoc ipso
partim Cones Nostras augere, par
tim vō facultatem iudicandi inces
lere, et roborare queamus. In lectu
ra finis et modus debet observari
Logica prebet regulas sequentes
1° Cujusnam argumenti libri et
legendi, id dependet a fine et seu
Scopo cuius Cuiusque individui,
Cons. hoc respectu nulla esse pōt
regula

2° Quoad formam talis libri et
legendi, qui sequentibus gaudent
perfectionibus

a) Qui materiam, quam tractan
dam suscipiunt, adequate exhausti
unt Cons. sunt Completi. Perfectio
hæc iudicatur ex Scopo auctoris
b) Qui distinctione et præcisione gaudent

c) In quibus ordo Systematicus ad
est, quod iuxta ppia Logica determi
nari pōt

d) In quibus materia fundamentaliter
est tractata, si hæc perfectiones si
iudicare primum nequeamus, Conso
lendi sunt viri periti

3° Non multa, sed multum est
legendum, h. ea, que legimus debe
mus cum attentione, et reflectione
legere, Conseq^t lectura superficialis
vitanda est, ab objecto nostre disqui
sitionis non prius est discendum,
quam ipsam rem perfecte intelli
gimus

4° Ut eo Severiori examini Subji
ciantur ea, que leguntur, legendum
est eo fine, et proposito, quasi aucto
rem refutare vellemus.

5° Notari debet filium, auctoris,
Cons. breviter delineandum est Schema
totius Systematis. Hoc enim facto

facto nescis, et Systema universum
facillius, et distinctius uno obrectu
perspici poterit

6.) Res majoris momenti ex aucto
re excerpentes sunt

7.) Inter legendum observationes
et nostrae sunt commotantes, et cum
auctore conferenda, sic enim lectio,
solida multum juvat

8.) Si in scientia qualibet divi
sa dentur Systemata, eae inae par
tium studio sunt legenda. Legen
da sunt Systemata, et Scriptori
bus praecipuis. Argumenta utriusque
Systematis inter se conferenda
sunt, et severe examinari debent,
quid, quantumve ponderis inest
et veritatis in eis uni cuique
eorum

9.) De una, eademque Materia legen

81
legenda sunt, Scripta Scriptorum
Diversarum Nationum

Si Scientiam quampiam pro
prio Marte ex libris Discere veli
mas, requiritur

1.) Ut Scientiae illius Historia
Litteraturae nobis exakte sit nota,
Sciendum est, qui quoque modo Scien
tiam istam pertractaverint

2.) Eligendum est Compendium ex
quo ois partes Scientiae intelligere
et bonum Scientiae Systematicam
nobis comparare queamus

3.) Scriptores percipui ordine
sunt legendi, scilicet incipiendum
est a familiaribus, et iis, qui se
quentibus illustrant, et rectius
intelligendis inserviunt atque ita
porro progredientium est ad

ad auctores difficilius
4. Si in Scientia diversa dan-
tur Systemata, ea sunt evolvenda
et quidem ex scriptis auctorum pre-
cipuorum

5. Tractatus de singularibus
materiis etiam legendi sunt, de
iis videlicet, quae sunt praeagnationes

§ IV

Coones nostras amplius discimus vel
ex lectura librorum, v. ex institutione
verbali. Is qui docet dicitur Docens,
qui instituitur Discipulus. Methodus
in docendo et Methodus Docendi. Et lectu-
ra, et institutio verbalis. Sua habet
commoda, et incommoda. In lectura id
commodi est, quod tempus legendi et
meditandi pro lubitu eligitur lecturi
et disquisitioni diutius inhaerere pos-
sumus denique tam saepe renovari
et repetere possumus. In verbali
institutione haec sunt incommoda &c.

a) Impressis et major b) et magis potest
accommodari Capiti et Discipulorum
nam respectus fieri potest ad facult-
ates et talenta Discipulorum. Etiam
pro lubitu explanari, et prout facult-
as Discipulorum exigunt explicari
potest, denique si quidam ferme
obscura et a Discipulis non satis ac-
curate per cepta docens iis succur-
reret potest § 107

In Methodo docendi perfectiones
haec sunt

1. Ea est completa, cuius ob comple-
ta si docens perfectam habuerit locum
objecti.
2. Debet esse distincta et precisa
requisitus itaque in docente, ut
distinctam habeat objecti locum, ut
facultates et vires Discipulorum illi
notae sint, ut gaudeant imaginatione
vivida, et iudicio discretivo atque pro-
positiones suas sciunt per exem-
pla apta et donec illustrare, ut ordinem
sequatur, in quantum fieri potest
Syste

Systematicum. Essentialia a minus
essentialibus distinguere valeat

3.) Ut ee fundamentalis he. ut pro
ponat ordine systematico, et dicat
proprio quolibet qualem et quam ad
mittat demonstrationem

4.) Ut ee convenientis he. ut siat pro
prio quolibet quem certitudinis gra
dum admittat, et discipulos convin
cat per objectiva argumenta ne
pertrahat per subjectiva

§ 108

Ut ex institutione verbali emolu
mentum capi possit sequentia sunt
observanda

1.) Studium cuiuslibet scientie
presupponit bonos mores, has
discens comparare debet sibi, si felices
facere studeat progressus

2.) Si doctus habitus compendio, ex
eo discipulus preparare se debet, atq
materias pertractandas. pariter perlegere
ut si fieri possit proprio Marte intelligat

834
possit, si difficultates occurrant eas no
tare et in collectione ad eas potissi
mum attendendum est.

3.) In collectione est attendendum, et
ea tantum commemoranda que sunt pregnan
tiora, et que memoriam juvant

4.) Ea que in collectionibus tradita
revocanda sunt, hinc in finem ea
que manuali intelligendo inserviunt
vel que in eo desiderantur finita col
lectione scribenda sunt.

5.) Si que maneant obscura nec
satis bene percepta et intellecta doceri
debet Consultari

6.) Ea que in collectionibus sunt
tradita cum aliis sunt communican
da de his disceptatio Ansa Scien
tifico Coptu totius scientie et
preparari, hac enim ratione necesse
partium distinctius potest perspi
ci. Cuiusq notio distinctior de ea
formari potest

8.) Non est Unice collectionibus
inhe

inherendum, docent enim manu
tantum suum Discipulos et primis
imbuunt initiis ad interiores Scien-
tias receptus propriis Marte est pene-
trandum, quod fit legendi atque Me-
ditandi

9:) Non est jurandum in verba
ni Verba Magistri, verum oēs pro-
positiones oēs Demonstrationes Severo
Subjici debent examini et Despici quan-
tum illis insit veritatis Sola ergo
Docentis Auctoritas nihil decedat
Argumentorum pondus expendendum
est. et rationes mere Subjective
cum Objectivis non sunt permu-
tandae et confundendae

Sectio Sexta.
De modo Loquendi nostras cum
aliis Communicandi et de mo-
do Disputandi.

§ 109
Finit ob quam Loquendi nostras
Cum

84
Cum aliis Communis Camus est ut
alios instituamus, et de veritate
nostrarum Loquendi convinca-
mus ut propria nostra defendamus
v. alios refutemus.

§ 110

It qui alios docet, is se Vires et
Fauultatis Discipulorum nosse debet,
atque modum proponendi, veritatem
aliis attemptare. Prolixitatem
superfluum. Et vitare in proponen-
do itaque sit brevis, et praeterea
proponat distincte et cum pro-
prietate

3:) Et ab usu loquendi usitato
et recepto sine urgenti necessita-
te non est recedendum. Si nisi necessi-
tas id exegerit condere non de-
bet 4:) Proponat ordine naturali
id enim multum facilitat institu-
tionem et longe facilius intelli-
gi possunt ea quae tractantur

§ 111

§ 111

Institutio dicitur Coniuncta cum
Convictione, Convictio. probe dicitur
distingui d. a demonstratione. Convictio
produitur per demonstrationes com-
plete, distincte et ordine naturali
propositas, sed argumenta ita
dnt proponi ut intelligi possint

Ergo a) Discipulus non debet
obviri per argumenta b) Tempus
illi dandum ut necesse pro-
positionum rite rite et debito
modo perspicere possit c) Non
prius ad ulteriora procedendum
quam omnia probe intellexerit

§ 112

Ut Convictio in aliis produci
possit requiritur

1.) Ut in primis prius Con-

Conviciant cum docente seu
Convictio nunquam poterit produci
2.) Ut Demonstrationes perfecte in-
telligant 3.) Ut Coribus gaude-
ant quod intelligendis hypoth-
etis et argumentis inserviant, cuius
opus est preparatione

4.) In loquendo et rite com-
binando debet esse aptus is, qui
Convinci vult praesertim si tra-
dantur abstracta et acutius
remota § 113

Argumenta Contra apertum
alterius proferre significat eum
oppugnare / Demonstrare vō a be-
nignis apertum falsum esse signi-
ficat eum refutare Si proptō
sit una potest quidem oppugnare

Sed refutari nunquam

§ 114

Si propositio quæpiam reciprocè oppugnetur, et defenditur. Vnde disputatio in Disputatione tres occurrunt personæ præcipue scilicet Respondens, Opponens, et Adversus, ut eo melius occurratur Disputationi de Lana Caprina vere aut veribus occasio præbeatur Respondens argumentum Opponentis asserere debet eumque interrogare num mentem ejus rectè perceperit aut minus

§ 115

Quoad Disputationem observentur regulæ sequentes

1.) Primum et ante omnia determinari de sensu propositionis, seu formæ de Status Contradictoris, ne omnis disputatio sit mera Logomachia alteri hircum mulget

alteri hircum succipit

2.) Disputandum est cum propositio de qua Disputatio instituitur per argumenta objectiva demonstrari possit, v. forte ita sit demonstrata ut pro, et contra sit disputabilis

3.) Respondens cum opponente debet convenire in primis principiis seuus enim fieri poterit ut Disputatio institatur de Lana Caprina

4.) Disputatio recte instituitur si respondens causas ostendat quæ Opponentem ad assertum suum asserendum permoveant, sique ipsius demonstrat, si denique recta in ratione Opponentis debeat

5.) Refutari opponens potest si consequentia ex ejus propositione eliciantur quæ veritatibus certis et in dubio Contradiciunt

60 Refut
E

62 Refutari et oppuguari potest.
propositio ista vel Demonstratio quæ
propositionis veritas ostenditur. In
ultimo. Cuius propositio Non oppu-
gnatur verum tantum argumen-
ta; pro veritate propositionis. Si
argumenta refutari possint exinde
non dum sequitur falsitas pro-
positionis, sed si falsitas propo-
sitionis ostendatur argumenta
omnia conveniunt.

¶ In Disputatione unius si-
nis est disquisitio veritatis, argo
ad personalia nunquam est deve-
niendum, si e' propositio alterius
partis ridicula et periculosa eli-
ciatur Consequentia. Argumen-
tum dicitur ab individuo ductum
et finis est ut adversarius lud-

87
ludibrio exponatur. Talis oppugna-
tio est irrationalis, qui e' pro-
pone alterius partis Consequen-
tias elicit, quæ inde elici neque-
unt, vel intentioni assensu et
sunt adversus dictas Consequen-
tias, quæ rō propter meram
opinionem aliis nocere vult
Dicitur persecutor Persecutores
Rodianna etate multi extiterunt
§ 116

Si alii refutentur ex conceptis
Refutatio dicitur Kat Anthropon
et eo producit solummodo persona-
tionem, si vero per argumenta
objectiva refutentur, refutatio
dicitur Kat Ethhegan et hec
Sola est refutatio veri nominis
Per hanc producit convictio

842 168 § 117

Vitia quae in refutatione
Committi solent legi merentur
Jakobs auguendae Logik
§ 514

Finis
JH

